

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Hana Polesová

Reflexe válečné doby v poválečné židovské literatuře z pohledu románu

Jiřího Weila Život s hvězdou

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů uvedených v použité literatuře.

V Olomouci dne

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji Mgr. Janě Sladové, PhD., za vedení bakalářské práce, její cenné rady a připomínky, vstřícnost a ochotu při konzultacích.

Obsah

Úvod	5
1 Biografie a bibliografie Jiřího Weila v kontextu poválečné židovské literatury	6
2 Významný román Život s hvězdou.....	18
2.1 Charakteristika hlavní postavy.....	20
2.1.1 Pasivita	26
2.1.2 Utrpení	27
2.1.3 Degradace	31
3 Výklady a kritika díla	33
3.1 Grossmannův doslov.....	34
3.2 Kritické pohledy období let 1948 – 1989	35
Závěr.....	37
Použitá literatura a internetové zdroje	39
Anotace.....	43
Seznam příloh.....	44

Úvod

S knihou *Život s hvězdou* českého spisovatele židovského původu Jiřího Weila jsem se poprvé seznámila v rámci předmětu Exkurze k výuce literatury 20. století. Během bakalářského studia jsme tehdy v Pinkasově synagoze navštívili expozici Dětské kresby z Terezína 1942 – 1944, na jejímž vzniku se Jiří Weil podílel. Informace o autorovi a jeho díle ve mně vzbudily zájem. Přestože jsem literaturu s tematikou holocaustu a židovského údělu ve 20. století se zájmem četla, s prózou *Život s hvězdou* jsem se dosud nesetkala. Jiří Weil, neprávem mnohdy opomíjený spisovatel, za sebou zanechal nesmazatelnou stopu. Nejen jeho nejznámější dílo, ale také jeho osobnost je velmi poutavá.

Hlavním cílem bakalářské práce je analýza románu *Život s hvězdou*, a to se zaměřením na postavu hlavního hrdiny v souvislosti s biografií spisovatele Jiřího Weila. Snažíme se nejen sledovat souvislosti mezi životem a románovými postavami, ale také připomenout kritiky díla, které v různých dobách dílo odmítaly, nebo naopak docenily.

Po stránce formální je práce rozčleněna do tří hlavních kapitol.

V první kapitole jsou uvedeny důležité mezníky života Jiřího Weila, které se promítly i do jeho literárního díla. Blíže nastíníme zvláště jednu životní etapu spojenou s jeho pobytem v sovětském Rusku. Druhá kapitola se zabývá předválečným Československem, které zasáhla nacistická okupace a Jiří Weil se jako žid náhle ocitl v nebezpečí a musel učinit nějaká rozhodnutí, která rozhodla o jeho bytí. Také si připomeneme důležité Weilovy literární práce, které v průběhu svého života napsal. V neposlední řadě jej zasadíme do literárně – historického kontextu, aby bylo zřejmé, za jakých okolností tento spisovatel působil.

Ve druhé kapitole se pokusíme o interpretaci románu *Život s hvězdou*. Stejně tak se budeme podrobně zabývat i hlavní postavou, Josefem Roubíčkem. V jednotlivých pasážích provedeme analýzu s ohledem na místo a období děje románu.

Ve třetí kapitole se zaměříme na poválečné období, ve kterém byl *Život s hvězdou* publikován. Protože se kniha obsahem i pojetím tématu odchýlila od oficiálního tendenčního proudu, je nutné objasnit výklady a kritiky díla, které jako reakce postupně vycházely.

1 Biografie a bibliografie Jiřího Weila v kontextu poválečné židovské literatury

Jiří Weil byl spisovatel, překladatel a literární teoretik židovského původu. Narodil se 6. srpna 1900 v Praskolesích nedaleko Hořovic do židovské rodiny spoluvlastníci firmu Weil a Klein. Když po první světové válce továrna na výrobu rámu zkrachovala, rodina se přestěhovala do Prahy, kde Jiří Weil navštěvoval gymnázium v Křemencově ulici a poté v Truhlářské ulici. V roce 1919 nastoupil na studium slovanské filologie a srovnávacích dějin literatury na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Už během svého studia na vysoké škole se začal věnovat překladu z ruského jazyka na sovětském zastupitelství v Praze. „*Smysl pro sociální spravedlnost a společenský pokrok vzbudil u něho zájem o sovětské Rusko a sovětskou kulturu i o levicové politické a umělecké proudy doma.*“¹ Těmito slovy by mohlo být charakterizováno Weilovo směřování v letech dvacátých, kdy se podílel na založení organizace komunistické mládeže.

Důležitým mezníkem ve Weilově životě byla cesta do Ruska, kterou podnikl už v roce 1922. „*Ve dvaadvaceti letech Weil poprvé navštívil Sovětský svaz, kde se seznámil s ruskou avantgardní tvorbou a mohl tak jako první československý autor zprostředkovat literární i kulturní spojení mezi sovětskou a československou revoluční avantgardou.*“² To se mu bezpochyby podařilo vydáním *Ruské revoluční literatury*, sborníkem současné sovětské literatury, pomocí níž představil významná díla ruských literátů, jakým byl Vladimír Majakovskij nebo Velimir Chlebnikov. Své překlady také přinášel Stanislavu Kostka Neumannovi, s nímž spolupracoval na překladu Majakovského *Levého pochodu*. Levicovou orientovanost stvrdil v roce 1925 vstupem do komunistické strany. Svá studia na univerzitě završil roku 1928, kdy obdržel doktorát filozofie za disertační práci „*Gogol a anglický román v 18. století.*“

Ve dvacátých a třicátých letech 20. století se nadále věnoval psaní příspěvků do různých časopisů zaměřených na sovětskou kulturu a literaturu. Ze sovětského zastupitelského úřadu v Praze z pozice vedoucího překladatelské sekce odešel pracovat do komunistického nakladatelství Karel Borecký, ve kterém působil jako vedoucí oddělení propagandy. Zde však

¹ PODLEŠÁK, Jan. *Stříbrnou polnicí zpívejte píseň svobody: Život a dílo Jiřího Weila*. [online]. Ústí nad Labem: Oswald, 1999, (27): 73 - 84 [cit. 2015-07-11]. Dostupné z: <http://www.pamatnik-terezin.cz/cz/historie-sbirky-a-vyzkum/terezinske-listy>

² HRUBEŠ, Jan a KRYL, Miroslav. *Ještě jednou Jiří Weil (O jeho životě a díle)* [online]. Ústí nad Labem: Oswald, 2003, (31): 18-40 [cit. 2015-07-11]. Dostupné z: <http://www.pamatnik-terezin.cz/cz/historie-sbirky-a-vyzkum/terezinske-listy>

působil pouze do roku 1933, protože podnik pocítil finanční krizi a Weil byl následně propuštěn. Zanedlouho mu Komunistická strana Československa nabídla místo v Moskvě a Weil se tak podruhé vydal do Sovětského svazu. „*Moskva, kam přišel z pověření KSČ pracovat na překladech marxistické literatury do češtiny v cizojazyčném nakladatelství Kominterny, působila na Weila stísněnou a dusnou atmosférou počínající stalinské diktatury.*“³ O svých pochybách a znepokojení nad každodenní dřinou se vyjadřoval především v osobní korespondenci, která byla zabavena a stala se předmětem zkoumání. „*Když potom byl objeven dopis z doby mého počátečního pobytu, ve kterém jsem si stěžoval na nedostatek životního pohodlí, byl jsem právem vyloučen ze strany a poslán do kolonie Interhelpo do střední Asie.*“⁴ Je důležité poznamenat, že prošetřování jeho osoby probíhalo v době, kdy v SSSR docházelo ke hromadnému zbavování se nepřátel stalinistického režimu.

Poté, co rok strávil v komuně a podílel se na stavbě balchašského kombinátu v Kazachstánu, se mohl konečně vrátit zpět do Prahy. Jaroslava Vondráčková v biografii *Mrazilo – tálo* vzpomíná na dobu návratu takto. „*To už se plně rozpoutávaly protifašistické boje. Při školení v zadních místnostech Unionky na Národní třídě a v Urbance na Smíchově pobledá jaksi ta Marxova tvář a stále častěji se ozývají slova války a imperialismu. Starosti rostou, musíme vyhledávat nové ilegální byty, protože policie nám stále odkrývá staré. A roste příliv emigrantů.*“⁵ Z této charakteristiky je patrné, že atmosféra a nálada v Československu začala být ponurá kvůli stále se zvyšující se hrozbě válečného konfliktu.

„*Od té nešťastné doby v SSSR nikde veřejně nevystupoval, ničeho se nezúčastňoval. Leckde ho lákali, vykašli se na to, přejdi k nám, psát umíš, v ruské literatuře se vyznáš, přejdi. Nepřešel.*“⁷ Zatímco se veřejnému vystupování bránil, nabyté zkušenosti využil již za pobytu v Rusku, kde psal reportáže, které vyšly v knižní podobě až v roce 1937 pod názvem *Češi stavějí v zemi pětiletok*. Románem *Moskva – hranice* se taktéž vyrovnal s nedávným pobytem v Rusku. „*Román Moskva – hranice (1937) uvedl do české prózy nový rozměr ruské tematiky – stíny stalinismu a rozpornost sovětské reality, vymykající se západoevropským měřítkům.*“⁸ Jiřímu Weilovi se podařilo vykreslit autentickou atmosféru Sovětského svazu během třicátých let. „*Svědectví o to zajímavější, že nebylo apriorně pojato jako ideové či politické odmítnutí*

³ PAVLÁT, Leo. *Českožidovští spisovatelé v literatuře 20. století*. Praha: Židovské muzeum, 2000, s. 71.

⁴ VONDRÁČKOVÁ, Jaroslava. *Mrazilo - tálo: (o Jiřím Weilovi)*. Torst, 2014, s. 46.

⁵ Historici odhadují, že celkem protektorátní území opustilo na 30 000 lidí podléhajícím norimberským zákonům, tedy přibližně každý čtvrtý. Dostupné z: SADEK, Vladimír. *Židé: dějiny a kultura*. Praha: Židovské muzeum, 2001, s. 61.

⁶ VONDRÁČKOVÁ, Jaroslava. *Mrazilo - tálo: (o Jiřím Weilovi)*. Torst, 2014, s. 52.

⁷ VONDRÁČKOVÁ, Jaroslava. *Mrazilo - tálo: (o Jiřím Weilovi)*. Torst, 2014, s. 56.

⁸ MENCLOVÁ, Věra a VANĚK., Václav. *Slovník českých spisovatelů*. Praha: Libri, 2005, s. 717.

sovětského režimu – vypsal je člověk, který se už od počátku dvacátých let angažoval v komunistickém hnutí, překladatel Majakovského, Gorkého, Krupské, propagátor sovětské kultury, zaměstnanec sovětské mise v Praze ve známé vile Tereze, redaktor Tvorby, který navštívil Sovětské Rusko poprvé už v roce 1922 a strávil v něm – ne jako privilegovaný host jak mnozí jiní spisovatelé, ale jako řadový občan, pracovník v nakladatelství – několik let.⁹ Ale i přesto do románu vtiskl určitý ráz autobiografičnosti, který je mu více než vlastní. Hlavní postava, levicový český intelektuál Jan Fischer, je stejně jako Jiří Weil vyloučen z komunistické strany. Předobrazem hrdinky Ri mu byla Hela Glasová z Prostějova, milenka Jiřího Wolkera. Právě fakt, že se nechal inspirovat reálnými postavami, nezůstal bez povšimnutí. „Vydání knihy Moskva – hranice od Jiřího Weila, častého hosta manželů Fischlových, celou tu atmosféru ještě zhoršilo. Zapadli ještě hlouběji do sítí podezření a byli oba popraveni.“¹⁰ Román byl podroben ostré kritice a negativně o něm referoval i Julius Fučík, Weilův přítel, kterému po válce dedikoval knihu *Vzpomínky na Julia Fučíka*.

S příchodem druhé světové války a zvyšující se nenávisti vůči židovskému obyvatelstvu se změnila i situace pro Jiřího Weila a jeho okolí. „Weil jako levicový intelektuál nikdy neinklinoval k židovskému společenství jako takovému; až bezprostřední intenzivní prožitek války způsobil, že si židovství výrazně a bolestně uvědomil.“¹¹ Jaroslava Vondráčková vzpomíná na to, jak se snažila Jiřímu u své přítelkyně z Anglie zařídit emigraci. To se psal rok 1939. „Ale věc s Anglií nevychází. Jirka, nerozhodný, nesamostatný, nepodnikavý promeškává lhůty, včas se nerozhoduje, včas nepodniká.“¹² Od té doby se se svou rodinou ukrýval na různých místech a začal psát historický román *Makanna – otec divů* s tím, že mohl vyjít až v roce 1946. Je věnován Pavlu Vyskočilovi, který zemřel v koncentračním táboře Mauthausen. „Román sleduje osudy lžiproroka Hekíma ibn Hášima, zvaného Makanna, od jeho narození ve zchudlé rodině ve vesnici Gaze (u města Mervu) přes bohoslovecká studia v bucharské Medrese, podvodné působení mezi chudými v Buchaře, účast na vojenském tažení do Persie a Iráku, návrat do středoasijských končin, roznícení lidového povstání a život na přepychovém hradě Samu až po porážku povstání a sebevraždu v ohnivě peci hradu.“¹³ Weilův román má i alegorický přesah do období, ve kterém ho psal, a to do rozmachu

⁹ HOLÝ, Jiří. *Komentář k Weilovým dilům Život s hvězdou, Žalozpěv za 77 297 obětí a Na střeše je Mendelssohn: 1 Prehistorie. Geneze metody v Moskvě-hranici* [online]. : 1-18 [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: <http://cl.ff.cuni.cz/holokaust/wp-content/uploads/jiri-holy-komentar-k-weilovym-dilum.pdf>

¹⁰ VONDRÁČKOVÁ, Jaroslava. *Mrazilo - tálo: (o Jiřím Weilovi)*. Torst, 2014, s. 70.

¹¹ PAVLÁT, Leo. *Českožidovští spisovatelé v literatuře 20. století*. Praha: Židovské muzeum, 2000, s. 75.

¹² VONDRÁČKOVÁ, Jaroslava. *Mrazilo - tálo: (o Jiřím Weilovi)*. Torst, 2014, s. 80.

¹³ HRUBEŠ, Jan a KRYL, Miroslav. *Ještě jednou Jiří Weil (O jeho životě a díle)* [online]. Ústí nad Labem: Oswald, 2003, (31): 18-40 [cit. 2015-07-11]. Dostupné z: <http://www.pamatnik-terezin.cz/cz/historie-sbirky-a-vyzkum/terezinske-listy>

hitlerovského Německa. Další dílem, které vznikalo v průběhu okupační doby, jsou *Barvy*. Jedná se o okupační povídky, které byly věnovány, jak se sám autor ve svém úvodu vyslovuje, živým a mrtvým přátelům.

Dne 4. března 1942 se prozřetelně oženil s Olgou Frenclovou a uzavřel tak smíšené manželství. Tím pádem byl na nějakou dobu uchráněn. Avšak jeho rodina takové štěstí neměla, když jeho rodiče a sestra byli roku 1942 transportováni do Osvětimi a Treblinky¹⁴. „*Od července 1943 do ledna 1945 byl zaměstnancem Židovské rady starších¹⁵, pracoval v Ústředním židovském muzeu v Praze¹⁶ při katalogizaci liturgických kulturních předmětů ze zrušených synagog.*“¹⁷

Milena Jesenská, jedna z jeho přátel, ve svém bytě poskytovala azyl jak pro rakouské, tak i pro německé emigranty, než byla za svou ilegální činnost zatčena. Otokar Fischer zemřel na infarkt 12. března 1939 při čtení novin, které podávaly zprávu o anexi Rakouska Německem. Mezitím zemřela i Milena Jesenská, která přispívala do Peroutkova časopisu *Přítomnost* spolu s demokratickou inteligencí. Jiří Weil byl svědkem toho, jak mu umírají blízcí, přitom sám měl možnost emigrovat. „*Ne, ne, moje místo bylo tady, jsem obyčejný kluk z Praskoles, jsem Čech a budu českým spisovatelem. Ne, nemohl bych si nalézt nový život na Západě. A měl pravdu.*“¹⁸ Stejně jako mnozí další neemigroval, ale např. v porovnání s Karlem Poláčkem nesměřovala jeho poslední cesta do vyhlazovacího tábora. Svou útěchu našel v psaní při pobytu v ilegálních bytech, ve kterých se byl nucen ukrývat až do konce války, jelikož ho smíšené manželství už od nástupu do transportu neosvobozovalo. Aby si zachránil život, předstíral dokonce sebevraždu. „*V této konspiraci mu pomáhali manželé Bergmannovi (Pavla Bergmannová byla sestra Olgy Frenclové). Weil se poté (od 9. února 1945 do 5. května 1945) skrýval v bytech svých přátel, nejdříve u Karla*

¹⁴ Většina českých Židů nebyla zavražděna v Terezíně, ale v koncentračních a vyhlazovacích táborech na území okupovaného Polska a Sovětského svazu. Dostupné z: http://www.nasinebocizi.cz/wp-content/uploads/2014/02/5-07_Transporty_na_vychod.pdf

¹⁵ Židé, kteří působili ve vedení židovské samosprávy, byli v nelehkém postavení: na jednu stranu se snažili zorganizovat snesitelný život v ghettu, starali se o zásobování, zajištění lékařské péče a výchovu dětí, na druhou stranu byli nuceni plnit všechny rozkazy nacistů, včetně sestavování transportů do vyhlazovacích táborů. Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz/history/jew/general/general8>

¹⁶ Ojedinelá role připadla za okupace Židovskému muzeu v Praze, které se od roku 1942 jako Ústřední židovské muzeum ocitlo pod přímou nacistickou správou. Historicky a umělecky významná část zabaveného židovského majetku směřovala do Ústředního židovského muzea a ty, jimž patřil, vlaky zanedlouho odvážely do koncentračních táborů. V Ústředním židovském muzeu se tak nashromáždilo na 40 000 kulturních i osobních věcí těch, kteří v převážné většině zahynuli. Dostupné z: SADEK, Vladimír. *Židé: dějiny a kultura*. Praha: Židovské muzeum, 2001.

¹⁷ JANÁČEK, Pavel. *Jiří Weil: Prozaik, překladatel a publicista*. [online]. [cit. 2015-07-13]. Dostupné z: <http://www.slovníkeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=902>

¹⁸ VONDRÁČKOVÁ, Jaroslava. *Mrazilo - tálo: (o Jiřím Weilovi)*. Torst, 2014, s. 87.

Projzy v Korunní ulici a následně u Bohumila Pelce.“¹⁹ To vysvětluje i fakt, že Weilovým záměrem bylo vydat román *Makanna – otec divů* pod jménem Pavla Vyskočila. Toho se Weil nedočkal, protože, jak již bylo výše zmíněno, Pavel Vyskočil byl vyzván k transportu do koncentračního tábora.

Blíží se konec války a Jiří Weil už může volně vycházet do ulic. Jeho poválečná tvorba se zabývá židovskou tematikou a spisovatel tak důvěryhodně reaguje na právě prožitou válku a rasovou perzekuci. V roce 1946 vyšel Weilův román *Makanna – otec divů*, který z výše zmíněných důvodů mohl být vydán až nyní. Ještě předtím, než začal psát svůj vrcholný román *Život s hvězdou*, zavzpomíná na své přátele lyrickou prózou *Barvy*. „*Vypravují o strachu, smrti, oběti, nízkosti a věci cti, statečnosti a slávy. Byly psány tužkou na útržcích papíru v nemocnici, kde jsem se skrýval, a v ilegálních bytech.*“²⁰

Autobiografický román s existenciálními prvky *Život s hvězdou*, který vyšel v roce 1949, stojí v samém centru Weilovy literární produkce. Na postavě hlavního hrdiny Josefa Roubička vykresluje beznadějnou situaci jedince, který ne vlastní vinou uniká do svého světa během pronásledování židovského obyvatelstva. „*Nad potřebou přímočaře dokumentovat hrůzy a zločiny nacismu a oslavovat hrdinství odboje převažovala na přelomu padesátých a šedesátých let již snaha o modelování obecnějších lidských situací.*“²¹ Právě románem *Život s hvězdou* se o to Jiří Weil úspěšně pokusil, protože pomocí přímé i nepřímé charakteristiky hlavního hrdiny poukázal na úděl jednotlivce.

Jiří Weil prošel momentem vystřízlivění, když jako levicově smýšlející spisovatel navštívil Sovětský svaz a byl poté vyloučen z komunistické strany. To se také přirozeně podepsalo na vývoji jeho práce. „*Místo ilustrace ideologických schémat začal prozaiky zajímat individuální prožitek, úděl jednotlivce, který se dostal do soukolí necitelné mašinerie.*“²² Autoři, kteří podléhali této vývojové tendenci, bývají zařazováni do „druhé vlny válečné literatury.“ Lze mezi ně začlenit Josefa Škvoreckého a jeho *Zbabělce*, ve kterých se nechal inspirovat rodným Náchodem a do postavy Dannyho Smiřického, dvacetiletého mladíka, vtiskl svoje rysy. „*Škvoreckému ve Zbabělcích nešlo o objektivní výklad historických událostí, ale především o analýzu životního pocitu příslušníka zlaté mládeže, formované*

¹⁹ VONDRÁČKOVÁ, Jaroslava. *Mrazilo - tálo: (o Jiřím Weilovi)*. Torst, 2014, s. 150-151.

²⁰ PODLEŠÁK, Jan. *Stříbrnou polnicí zpívejte píseň svobody: Život a dílo Jiřího Weila*. [online]. Ústí nad Labem: Oswald, 1999, (27): 73 - 84 [cit. 2015-07-11]. Dostupné z: <http://www.pamatnik-terezin.cz/cz/historie-sbirky-a-vyzkum/terezinske-listy>

²¹ JANOUŠEK, Pavel. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2012, s. 235.

²² JANOUŠEK, Pavel. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2012, s. 235.

zatuchlým maloměstským ovzduším v době okupace.²³ S jedincem, který je konfrontován s okolní společností, se tedy znovu setkáváme.

„Weil byl v české literatuře vlastně první a na dlouhou dobu jediný (až do vystoupení Arnošta Lustiga na konci padesátých let), kdo téma holocaustu zpracovával.“²⁴ Lustigově tvorbě jednoznačně vévodí próza se židovskou tematikou, která líčí prostředí koncentračních táborů a ghatt. Svoji pozornost upíná na bezbranné jedince, dospívající a starší lidi, kteří se nemohou bránit, čímž posiluje závěrečnou tragiku těchto osob. V *Modlitbě pro Kateřinu Horovitzovou* ztvárňuje mladou ženu krásná židovka Kateřina. Ta si zachovává lidskou důstojnost tím, že v rozhodujícím momentu před plynovou komorou sebere odvalu a vystřelí na německého důstojníka. Převládajícím rysem Lustigových knih je určitá odlidštěnost ve spojení se strohostí, pomocí níž zachycuje realitu bez příkras „Lustigovy prózy byly pro vývoj české literatury na konci 50. let důležité zejména tím, jak opovrhly dosavadními heroizačními a didaktickými konvencemi.“²⁵

Novela Jana Otčenáška *Romeo, Julie a tma* odrývá příběh lásky mezi hlavními hrdiny studentem Pavlem a židovskou dívkou Ester na pozadí druhé světové války v době heydrichiády, kdy ukrývání nehlášených osob se trestalo smrtí. Jak již název napovídá, tma charakterizuje nepřátelskou dobu, ve které se do sebe dva mladí lidé zamilují. Poukazuje na to, že i v atmosféře války a utrpení se zrodí lidský cit a existuje touha po druhém člověku jako jedna z přirozených lidských potřeb. Ta stejně tak není naplněna jako v případě Romea a Julie. Druhá heydrichiáda²⁶ se podepsala na Esterině osudu, která po bezprostředním opuštění domu byla zastřelena²⁷. Novelu lze přirovnat k novele *Petr a Lucie* Romaina Rollanda, francouzského romanopisce a držitele Nobelovy ceny za literatury. Petr a Lucie obdobně jako

²³ UHLÍŘOVÁ, Marie a DOKOUPIL, Blahoslav. *Slovník českého románu 1945-1991: 150 děl poválečné české prózy*. Ostrava: Sfinga, 1992, s. 226.

²⁴ HOLÝ, Jiří. *Komentář k Weilovým dílům Život s hvězdou, Žalozpěv za 77 297 obětí a Na střeše je Mendelssohn: 1 Prehistorie. Geneze metody v Moskvě-hranici* [online]. [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: <http://cl.ff.cuni.cz/holokaust/wp-content/uploads/jiri-holy-komentar-k-weilovym-dilum.pdf>

²⁵ DOKOUPIL, Blahoslav. *LUSTIG, Arnošt: Noc a naděje* [online]. [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1499>

²⁶ Období toho nejstrašnějšího nacistického teroru Češi později chápali jako zvláštní epochu a nazvali je „heydrichiáda“. Tím zprvu rozuměli jen hrůzné údobí po atentátu. Avšak i Heydrichova krvavá vláda od září 1941 do května 1942 si zasluhuje takové pojmenování. Odnedávna se tudíž hrůzovláda po atentátu nazývá „druhou heydrichiádou“. Tento pojem znamená, že Heydrich byl ještě všudypřítomný, když již ležel na Hřbitově invalidů. Dostupné z: HAASIS, Hellmut G. *Smrt v Praze. Atentát na Reinharda Heydricha.: 8. Nový teror. Druhá heydrichiáda*. [online]. [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/1207114-8-novy-teror-druha-heydrichiada.html>

²⁷ Podle vyhlášky K. H. Franka ze dne 29. května 1942. Uveřejněné v Lidových novinách. 2. Nad okresem Oberlandratu v Praze se vyhláší oznámením této zprávy v rozhlase civilní výjimečný stav. Nařizují se tato opatření: a) Zákaz vycházet z domu pro veškeré civilní obyvatelstvo od 27. května 21. hodiny až do 28. května 6. hodiny. Dostupné z: *Kdo neoznámí, bude zastřelen se svou rodinou, psaly LN před 70 lety: LIDOVÉ NOVINY* [online]. [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <http://byznys.lidovky.cz/foto.aspx?r=ln-media>

Pavel a Ester prožívají milostná opojení. Avšak s tím rozdílem, že v tomto případě se vše odehrává během první světové války v Paříži.

Dalším spisovatelem, který válečnou situaci uchopil neotřelým způsobem, je Ludvík Aškenazy. Jeho *Psi život* vyšel na sklonku let šedesátých stejně jako Otčenášková novela. Na rozdíl od soudobých spisovatelů si Ludvík Aškenazy za hlavní hrdiny vybírá zvířata, která krutost a bezmocnost prožívají stejně jako lidé a také se na nich podepisují válečné hrůzy. Aškenazyho povídkový soubor *Vajíčko* z roku 1963 rozvíjí různorodé povídky odehrávající se v kontextu druhé světové války. „*Všechny texty knihy charakterizuje výrazová úspornost, schopnost zhustit na malé ploše celé tragikomické drama „malého“ člověka vydaného všanc nemilosrdným historickým okolnostem, zvůli a ponižování.*“²⁸ Povídka s názvem *Romeo* tematicky připomíná postavy z Otčenáškovy novely *Romeo, Julie a tma*. Objevují se zde postavy milenců, české dívky a židovské chlapce, kteří prožívají svoji lásku navzdory německé okupaci a rasovým zákonům do té doby, než obdrží obsílku do koncentračního tábora. „*Věčný Romeo a Věčná Julie se toulají životem, jen balkóny se mění, chův již není tolik a zášti je o hodně víc.*“²⁹ Doba jejich lásce nepřeje, proto nemůže být naplněna. Mezi některé, které vyznívají velmi krutě, lze zařadit povídku *Co je lepší?*. Hlavní postavou je doktor Hengele, který se kromě páchání medicínských experimentů věnoval řízení selekce. Rozhodoval o tom, kdo půjde rovnou do plynu a kdo půjde na nucené práce. Smál se jejich pošetilé nevědomosti. „*– Kdyby věděli, kam jedou, říkal ještě, - nikdy bychom je sem nedostali. Ale nenechávejme je dlouho bez starosti. Neubližujme jejich židovské podstatě. Žid ponechaný bez starosti, se necítí dosti židovsky.*“³⁰ Mnohým z nás se vybavuje spojitost mezi postavou a potenciální předlohou lékaře Josefa Mengeleho³¹, nechvalně proslulého nacistického lékaře. Zřejmě i z tohoto důvodu v povídce také vystupují dva přátelé, kteří jsou při selekci rozděleni.

²⁸ BARTUŠKOVÁ, Sylva. *Aškenazy, Ludvík: Vajíčko* [online]. [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1316>

²⁹ AŠKENAZY, Ludvík. *Vajíčko*. Praha: Československý spisovatel, 1963, s. 9.

³⁰ AŠKENAZY, Ludvík. *Vajíčko*. Praha: Československý spisovatel, 1963, s. 43.

³¹ Anděl smrti čili Bílý anděl, jak byl Mengele přezdíván, prováděl pokusy především na dvojčatech a osobně také rozhodoval o tom, kdo po příjezdu do Osvětimi půjde rovnou do plynové komory. Osobně měl tak na svědomí více než 400 000 lidských životů, převážně židovských. Na židovských a romských věznicích vykonával brutální experimenty a operace bez anestetik, zkoušek také například odolnost lidského organismu v ledové vodě nebo jak dlouho vydrží čerstvě narozené dítě bez matky. Posedlý byl především různými genetickými vadami a výzkumem dvojčat. Zabýval se možnostmi, jak uměle zvýšit pravděpodobnost, že žena porodí dvojčata. Tím se měla zvýšit populace „vyvolené“ árijské rasy. Dostupné z: *Josef Mengele měl na svědomí více než 400 tisíc lidských životů* [online]. [cit. 2015-11-05]. Dostupné z:

http://www.lidovky.cz/josef-mengele-mel-na-svedomi-vice-nez-400-tisic-lidskych-zivotu-pt7-/zpravy-svet.aspx?c=A100603_121921_in_zahranici_jv#utm_source=clanek.lidovky&utm_medium=text&utm_campaign=a-souvisejici.clanky.clicks

V šedesátých letech na Weila navázal také Ladislav Fuks. Ačkoliv nepocházel z židovské rodiny, židovské prostředí důvěrně znal. Ve svých dílech prolíná sen se skutečností, některé situace mnohdy vyznívají až groteskně. V psychologickém románu *Pan Theodor Mundstock* zachází do krajnosti, když se hlavní hrdina již doma připravuje na transport a paradoxně umírá na následky zranění po srážce německým autem. Theodor Mundstock bývá srovnáván s hlavní postavou *Života s hvězdou* Josefem Roubíčkem. „*Fuks zde svébytným způsobem „dotahuje“ Weilem načrtnutou mezní situaci, činí tak ovšem s důrazem na psychologii, tedy v podstatě antiweilovsky.*“³²

Nyní se přesuneme k dalším Weilovým dílům, které vycházely v průběhu padesátých let. S nastupujícím koncem války se Jiří Weil vrátil k práci do Židovského muzea v Praze. Když mu v roce 1949 vyšel román *Život s hvězdou*, neřadil se k těm dílům, která by odpovídala nastupujícímu socialistickému realismu. Z tohoto důvodu se v roce 1950 nevyhnul následnému vyloučení ze Svazu československých spisovatelů. Takto sám komentuje svůj životní postoj ke komunistickému puči v únoru 1948. „*A přichází Únor. Mělo by nám být dobře, doba by měla být krásná, pevná. Ale naivní oddaná víra nás předválečných se drobátko rozkolísala.*“³³ Mezi roky 1950 – 1958 pracuje ve Státním židovském muzeu, ve kterém se zasadil o uspořádání výstavy kreseb a básní³⁴ terezínských dětí. Tyto kresby a básně vyšly uceleně pod názvem *Dětské kresby na zastávce k smrti*³⁵. Později dal vzniku filmovému dokumentu *Motýli tady nelétají*, na jehož uvedení z důvodu únavy už nedorazil. Ve věku pouhých 59 let podlehl 13. 12. 1959 v Praze leukemii.

Vydání románu *Na střeše je Mendelssohn* se už Jiří Weil nedožil, román vyšel rok po autorově smrti. Děj je zasazen do různých míst, jejichž společným jmenovatelem je prostředí, v němž docházelo k útisku Židů. Jedná se o Prahu a židovské ghetto v Terezíně. Čtenář je svědkem mnoha událostí týkající se deportace Židů do koncentračních táborů, atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha. Co se týče názvu, román opravdu vykresluje případ, ve kterém se snaží odstranit ze střechy Národního divadla sochu umělce židovského

³² UHLÍŘOVÁ, Marie a DOKOUPIL, Blahoslav. *Slovník českého románu 1945-1991: 150 děl poválečné české prózy*. Ostrava: Sfinga, 1992, s. 269.

³³ VONDRÁČKOVÁ, Jaroslava. *Mrazilo - tálo: (o Jiřím Weilovi)*. Torst, 2014, s. 99.

³⁴ Mimořádnou úlohu v terezínském životě sehrálo umění. Propagandistické poslání tábora umožňovalo, aby se v Terezíně do značné míry rozvíjela kulturní činnost. Ta měla oklamat vězně i okolní svět. Ve skutečnosti bohatá terezínská kultura – divadelní představení, koncerty, výtvarná a literární tvorba, přednášková činnost – hluboce ovlivňovala život v táboře. Dostupné z: SADEK, Vladimír. *Židé: dějiny a kultura*. Praha: Židovské muzeum, 2001.

³⁵ Dětské kresby jsou obrazem života, myšlení a citění nejmladších vězňů Terezína, jejich vzpomínek, otřesných zážitků, tužeb, smutků i nadějí. Dostupné z: SADEK, Vladimír. *Židé: dějiny a kultura*. Praha: Židovské muzeum, 2001.

původu. „*Tady na střeše šlo o něco jiného. O sochu, o židovskou sochu, shodit sochu žida, ke všemu ještě hudebního skladatele, není žádný hřích, socha nemůže předstoupit se žalobou k trůnu nebeskému.*“³⁶ Tato scéna vyznívá místy až groteskně, když ti, kteří jsou povoláni jejím odstraněním, tu sochu nejsou schopni rozpoznat. Jeden z nich se domnívá, že socha, která má nos největší, bude právě Mendelssohna. A tak obcházel sochy a porovnávali jejich nosy. A co více, málem shodili sochu Richarda Wagnera, největšího německého skladatele.

Lze zde sledovat některé podobné znaky, které se objevují i v *Životě s hvězdou*. Autor se taktéž zmiňuje o červených vyhláškách se seznamy popravených. Skutečnosti se zde ale pojmenovávají pravými jmény. Už nehovoří pouze o pevnostním městě, ale o Terezíně, místě prozatímního ghetta. „*Zřízení ghetta bylo také jedním z usnesení konference, mělo být pastí, jímku a zároveň dobrým maskovacím prostředkem, jak oklamat neutrální cizinu.*“³⁷ Strach a obavy se stupňují, když se proslýchá, že jdou první transporty do pevnostního města. Nikdo totiž přesně nevěděl, co přesně má následovat. Lidé se pouze domnívali. „*Jdou první transporty do pevnostního města a odtamtud dále, na východ, lidé si smějí brát s sebou zavazadla do padesáti kilogramů, nahánějí je do Radiotruhu a tam je obírají o všechno, než je nacpou do vagónů a odvezou, dávají jim na krk čísla a zabírají jim nábytek a byty.*“³⁸

Vyzdvihuje také hrdinství obyčejných lidí, kteří se podíleli na ukrývání židů v ilegalitě. Je tomu tak u Adély a Gréty, které se schovávají v bytě paní Javůrkové. Nesměly se přibližovat ani k oknům, natož aby vycházely ven. Dlouhé hodiny trávily četbou knih a malováním. Teď už jsou vedeny v seznamu zmizelých. Předmětem jejich zájmu se také stal kocour jménem Břetislav, který polehával před jejich okny. Můžeme si spojit scénu, kdy Weil toužil být zvířetem, protože chtěl být stejně tak svobodný jako jeho kocour Tomáš. Nyní se setkáváme s podobnou situací. „*... kdybychom byli kočky, měl bysme se lip. Chodily bysme po střeše a tak. Žádný Němec by nás nechyt. Nemusely bysme sedět tady v té díře.*“³⁹ Seznamy dostali policajti, vyjít na ulici by bylo velmi nebezpečné, když o nich nikdo v domě neví.“⁴⁰ Avšak ne všichni Češi stáli na jejich straně, v činžovním domě bydlil také domovník, který už několik lidí udal. V samotném závěru dochází k negativnímu vyústění. Většina Židů již byla deportována do koncentračních táborů, a tak přišla řada na ty, kteří byli odhaleni a také se podíleli na protifašistickém odboji. Předtím, než byli Javůrkovi odvedeni, stihli Adélu a Grétu

³⁶ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 237.

³⁷ WEIL, Jiří. *Na střeše je Mendelssohn*. Praha: Garamond, 2013, s. 30.

³⁸ WEIL, Jiří. *Na střeše je Mendelssohn*. Praha: Garamond, 2013, s. 39.

³⁹ WEIL, Jiří. *Na střeše je Mendelssohn*. Praha: Garamond, 2013, s. 117.

⁴⁰ WEIL, Jiří. *Na střeše je Mendelssohn*. Praha: Garamond, 2013, s. 113 – 114.

ukrýt za přístěnek. Dlouho ale uchráněny nebyly, protože věděly, že se pro ně vrátí a budou také brzy zatčeny. „*Nevěděly, kam mají jít a kdo se jich v noci ve městě ujme.*“⁴¹ Přesto se vydaly ven, kde byly strážníkem odvedeny na gestapo, kde byly vyslýchány. Jméno rodiny, která jim poskytovala po celou dobu války úkryt, ani jejich adresu neprozradili. Báli, se že budou zastřeleni, přestože už mohli být dávno mrtví.

Na rozdíl od Weilova *Života s hvězdou* však podává ucelenější obraz života lidí. Nesoustřeďuje se pouze na jeden židovský osud, avšak snaží se postihnout více lidských osudů, tedy obyčejných lidí žijících v Protektorátu Čechy a Morava. Když Reinhard Heydrich, zastupující říšský protektor, projíždí ve svém Mercedesu pražskými ulicemi, lidé raději ustupují. „*Ve městě již nebudilo auto pozornost, projíždělo se po něm mnoho jiných podobných černých vozů. Ale přece někteří lidé rychle zacházeli do domů a obchodů a některé vozy se mu vyhýbaly. Věděli, že jeho vlajka je symbolem pána této země.*“⁴² Opírá se o skutečné události a barvitě je vykresluje. Příkladem je atentát na Heydricha spáchaný dvěma muži z londýnské skupiny parašutistů. „*Byli to lidé cvičení. Poslali je z Anglie, aby odstranili Heydricha. Přistáli padáky, bloudili krajem, utíkali, skrývali se, byli odháněni od dveří, četli červené vyhlášky, chápali, že se lidé báli.*“⁴³ Poté, co Heydrich na následky zranění granátem zemřel, se v protektorátu rozpoutala vlna poprav. Bylo vyhlášeno stanné právo a jména lidí na červených vyhláškách přibývala.

Kromě toho se vyjadřuje k věcem přímo a hovoří i o tématech, kterým se v *Životě s hvězdou* vyhýbal. Zmiňuje se o přesně plánovaném vyhubení Židů, stavbách plynových komor a krematorií, vyhlazovacích táborech atd. Má tendenci všechno objasňovat a uvádět na pravou míru. „*Nyní se však akce rozjede naplno, když byl schválen návrh použít plynu. Cyklon je rychlý a bezpečný prostředek.*“⁴⁴ Zatímco v *Životě s hvězdou* dívka z milenecké dvojice spekulovala nad zabavenými židovskými byty, nyní jsme v plném rozsahu obeznámeni se systematickým zabavováním majetku a bytů, které čekaly na nové obyvatele. Postava Jana představuje hrdinství těch, kteří se podíleli na ukrývání ilegálních osob. Pro Adélu a Grétu sháněl jídlo různým způsobem, protože neměl k dispozici dostatek potravinových lístků. I těmto odvážným lidem se pokusil Weil poděkovat a vyzdvihnout jejich obětavost a hrdinství. Nebojí se zobrazit sílící rozmach německé protizidovské politiky. „*Ale teď nebude ani jeden žid v tomto německém zlatém městě, ovšem památky tu zůstanou,*

⁴¹ WEIL, Jiří. *Na střěše je Mendelssohn*. Praha: Garamond, 2013, s. 255.

⁴² WEIL, Jiří. *Na střěše je Mendelssohn*. Praha: Garamond, 2013, s. 24 – 25.

⁴³ WEIL, Jiří. *Na střěše je Mendelssohn*. Praha: Garamond, 2013, s. 127.

⁴⁴ WEIL, Jiří. *Na střěše je Mendelssohn*. Praha: Garamond, 2013, s. 56.

vedoucí zentralamtu dovolí, aby byly zbořeny a vypáleny, jako se to stalo v říši z lidového hněvu a rozhořčení.“⁴⁵ Neobjevují se zde ryze černobílé postavy. I mezi Němci se najdou ti, kteří nesympatizují s tím, co se kolem nich odehrává. Pan Smutný jako árijec naopak židovský um chytře obchodovat obdivoval. Protože on sám byl také zdatným obchodníkem, odkupovával zabavený majetek, který po židech zůstal. Jednoho přišel k paní Baronese, která měla odkup těchto předmětů na starosti. Po dlouhém přemlouvání si pan Smutný konečně sochu Spravedlnosti odkoupil s tím úmyslem, že ji někomu co nejdříve udá. Ale socha se zanedlouho vrátila, a tak smrt dalšího člověka byla zpečetěna.

Nyní se přesouváme do prostředí Terezína, prozatímního ghetta, odkud byly vypravovány vlaky dále na východ. „*Probuzené děti vřískaly, starci a stařeny sténali a bědovali, všude se ozýval pláč a nářek.*“⁴⁶ Muži, ženy i děti, které se třásly mrazem, už od rána čekaly se svými transportními čísly na to, až nastoupí do připravených vagónů. Málokdo z nich měl tušení, co je bude v cílové stanici čekat. Zatímco někteří vybraní putovali směrem Drážďany, v ghettu se připravovala exemplární poprava více než dvaceti vězňů. Toto prostředí bylo vykresleno velmi autenticky. Je zde popisována každodenní pracovní náplň vězňů, kteří byli odsouzeni pro malé přestupky. Právě následné odsouzení těchto vězňů k trestu smrti potvrzuje absurditu a nelogičnost celé režimu. „*To je asi jen fraška, aby je postrašili. Přece se však třásli, přece jim svíral srdce strach, protože šibenice trčela k nebesům, nestvůrná, dvojitá, v podobě písmene T.*“⁴⁷ Vězni měli strach, přestože si byli vědomi toho, že spáchali pouze drobné přečiny. Zde bylo možné téměř cokoliv. Stačilo nepozdravit esesáka⁴⁸ nebo ukrást pár brambor. Lze tu najít jistou spojitost s dokumentem *Motýli tady nežijí*, na kterém se Jiří Weil podílel. „*Tady v pevnostním městě žádná zvířata nebyla, i motýli se mu vyhýbali.*“⁴⁹ Kromě toho se zmiňuje o kresbách, které děti v pevnostním městě namalovaly. Však se sám také Jiří Weil podílel na vzniku publikace *Dětské kresby na zastávce k smrti*, když pracoval ve Státním židovském muzeu. Jakmile byla většina židů deportována do koncentračních táborů, konečné řešení se začalo týkat i těch, kteří uzavřeli tzv. smíšená manželství. V této chvíli se musel krýt i Jiří Weil, který dokonce fingoval sebevraždu, aby se tak ochránil před transportem smrti.

Žalozpěvem za 77 297 obětí vydaného roku 1958 zavzpomínal na ty, kteří se stali židovskými oběťmi a jejich jména jsou napsána na stěnách Pinkasovy synagogy. Tato

⁴⁵ WEIL, Jiří. *Na střeše je Mendelsohn*. Praha: Garamond, 2013, s. 84.

⁴⁶ WEIL, Jiří. *Na střeše je Mendelsohn*. Praha: Garamond, 2013, s. 189.

⁴⁷ WEIL, Jiří. *Na střeše je Mendelsohn*. Praha: Garamond, 2013, s. 211.

⁴⁸ Příslušník bývalých nacistických oddílů SS. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=eses%C3%A1k>

⁴⁹ WEIL, Jiří. *Na střeše je Mendelsohn*. Praha: Garamond, 2013, s. 222.

židovská modlitebna nyní hostí výstavu terezínských dětí, o níž jsme již zmiňovali výše. *Harfeníkem* jakožto historickým románem zaznamenává různé dějinné události přes průmyslovou revoluci až po otevření ghett.

2 Významný román *Život s hvězdou*

Román *Život s hvězdou* sice vyšel v roce 1949, ale do poválečné doby pomalu nastupujícího socialismu příliš nezapadal. Autor právě akcentoval situaci hlavního hrdiny vybaveného takovými vlastnostmi, které byly v rozporu s tehdejšími sociálními aspekty. To bezesporu přispělo k Weilovu pozdějšímu vyloučení ze Svazu československých spisovatelů 10. listopadu 1950. Důvodů k odsouzení díla bylo hned několik. Těmi se budeme podrobněji zabývat v kapitole třetí.

Naopak Jiří Weil se tímto románem zasadil o nový typ zobrazování osudu židů během druhé světové války. V popředí vystupuje Josef Roubíček, nevýrazný typ malého člověka, který se povoláním, ani ničím specifickým nevymyká od mnohých dalších. Sám se omezuje na jednoho z davu. „*Nebo mě napadne, že si mě zavolají do obce a pošlou mě na nucenou práci, byl jsem již jednou na odvodu, tenkrát mě neposlali, ale nyní mě určitě pošlou, kryjí svou kůži, musili by tam jít sami a někoho musí poslat, ať třeba vážím jednapadesát kilogramů, přece jim na tom vůbec nezáleží, sedí si v teplém úřadě, je jim jedno, co se stane s Josefem Roubíčkem, bývalým bankovním úředníkem, protože takových Roubíčků bylo a je.*“⁵⁰

V románu, který je laděn existenciálně, jsou patrné inspirační vlivy Franze Kafky. Autor se zabývá základní otázkou lidského bytí. Ze svých pocitů se zodpovídá Josefu Maternovi. „*Když už umřít, tak bych chtěl vědět proč, třeba na nějakou nemoc nebo kdyby mě přejel automobil nebo kdybych se utopil při koupání.*“⁵¹ Je naprosto přirozené, že člověk jako racionálně smýšlející tvor si chce věci kolem sebe ospravedlnit. Sám se obklopuje otázkami, na které neexistují jednoznačné odpovědi. Při pomocných pracích na hřbitově Roubíček filozofuje nad životem a smrtí. „*Vytrhávali jsme býlí a pálili je mezi záhony, byli jsme rádi, když půda byla čistá a když naše rostliny nemusily zápasit s plevely, byli jsme mocní, protože jsme rozhodovali o životě a smrti, protože jsme se stále skláněli nad zemí a protože nám svítilo do zad slunce.*“⁵² Zde je exemplárně ukázáno, jak Roubíček i ostatní přehodnocovali životní situaci.

⁵⁰ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 13 – 14.

⁵¹ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou*. Praha: Odeon, 1967, s. 72.

⁵² WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 164.

Pro židy je příznačné, že žili pospolu v komunitách. Na to poukazuje i jeden pohřebník v průběhu monologu. „*Poslali nás pro mrtvolu do barákové kolonie. Bylo nám to divné. Tam přece nikdy nežil nikdo z našich.*“⁵³

V knize převládají monology Josefa Roubíčka spolu s jeho vzpomínkami na nejrůznější události. Zřejmě nejabsurdněji vyznívají zákony a vyhlášky, jimiž se židé byli povinni řídit. Mohli bychom si uvést příklad na jedné pohřebníkově historce. Když mu bylo jednoho dne přikázáno, aby se postaral o mrtvolu v barákové kolonii, nepřipadlo mu na tom nic podivného až na to, že se měl vydat tam, kde židé obyčejně nesetrvávali. To, co ho zarazilo mnohem více, však byla skutečnost, že měli nakládat s mrtvým tělem osoby, která neměla připnutou žlutou hvězdu. Později vyšlo najevo, že zastřelenou osobou je pan Sejkora, který poskytl skrýš pro židy. „*Pak jsem se dozvěděl, že to byl nějaký Froehlich, který utekl z transportu před půlrokem a skrýval se u toho Sejkory, byl to jeho bývalý dělník, když mu ještě patřila cihelna*“⁵⁴.⁵⁵ Po tomto incidentu Roubíček znejistil, protože se sám k tomuto činu odvažoval a to, co si vyslechl, ho v tom příliš neutvrzovalo.

„*Nebylo lehké vzít na sebe cizí krev, a nyní jsem již věděl proč. Protože naše smrt byla bezcenná, nezměnilo se nic, když lidé odcházeli v tisících do pevnostního města a na východ*“⁵⁶, *nebyli výstrahou, ani příkladem.*“⁵⁷ Děj románu *Života s hvězdou* je zasazen do Prahy, tedy do místa, které bylo pro Weila dobře známé, jelikož se v něm pohyboval stejně jako hlavní hrdina. Ocítáme se v době Protektorátu Čechy a Morava, kdy české území bylo okupováno vojsky nacistického Německa. Nacistický vliv sílil ruku v ruce s mašinérií zlovůle páchané na lidech. Weil se opírá o vlastní zkušenost, jelikož protektorátní Prahu zažil i tehdy, když se ukrýval v ilegálních bytech.

Už jsme se zmiňovali o tom, že Weil se o konkrétní místa neopíral. Ta naopak zůstala v anonymitě a místo nich používal označení obecnějšího charakteru. Jednou z příčin nedořečenosti mohla být právě autenticita, kterou se tímto způsobem snažil zastříti. Přesto

⁵³ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 186.

⁵⁴ Velmi široká definice židovského majetku a židovského podniku umožňovala okupačním úřadům prostřednictvím arizace germanizovat velkou část českých podniků. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/komentare/portal/zprava/599312>

⁵⁵ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 188.

⁵⁶ Terezín však sloužil jako pouhá zástěrka hrůzně skutečnosti, neboť již v lednu 1942 z něj odjel první transport na východ a do konce roku 1944 bylo z Terezína do východních ghatt a vyhlazovacích táborů - především však do Osvětimi - posláno zhruba 87 tisíc vězňů, z nichž se osvobození dožil pouhý zlomek. Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz/history/jew/general/general11>

⁵⁷ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 190.

existuje spojitost mezi Střešovicemi a Ústřednou pro židovské vystěhovalce, o které se zmiňuje Procházková, Kalousová (2013). Avšak některé popisné pasáže jsou natolik obecné, že by se daly použít pro téměř kteroukoliv charakteristiku nacismem zasaženého města. Rozhodujícím měřítkem by poté byl hřbitov, řeka, nábřeží. Roubíček se zcela určitě pohyboval pouze po vyhrazených místech, která byla židům přístupná. „*Nacisté vědomě obnovili středověký koncept ghetta - uzavřené městské části určené pro Židy.*“⁵⁸ Ta jim byla přímo vyhrazena, aby se tak vyhnuli kontaktu s ostatními obyvateli.

2.1 Charakteristika hlavní postavy

Postava Josefa Roubíčka v sobě nese určitý ráz autobiografičnosti. Mohli bychom si to ukázat na Roubíčkově vnitřním monologu. „*Neutekl jsem, bál jsem se přejít hranice, neměl jsem nikoho, kdo by šel s se mnou, byl jsem sám a nikdo mi nemohl poradit. Měl jsem strach, že mě chytanou na hranici, nevěděl jsem, co bych si počal v cizí zemi.*“⁵⁹ Zjevně existuje paralela, protože Jiří Weil, jak se zmiňuje Jaroslava Vondráčková ve své biografii, nebyl schopen sám učinit rozhodnutí včas emigrovat. Na jedné z návštěv u tety a strýce je Roubíček tázán: „*A Rusko, tvoje Rusko, proč na ně nepošlou tanky?*“⁶⁰ Dalo by se říci, že se jedná o jeden z dalších autobiografických prvků, když vezmeme v úvahu Weilovo levicově zaměření. Když se Jiří Weil ukrýval před pronásledováním v ilegálních bytech, krátil si dlouhé chvíle čtením knih jako Josef Roubíček. I jeho vlastní kocour Nehýtek se mu stal předobrazem pro kocoura Tomáše.

Nerozhodnost je Weilovi a Roubíčkovi více než vlastní. Dále narážíme na pozoruhodnou skutečnost. Jiří Weil za svého života nikdy netíhl k ortodoxní víře. To se projevuje i u Josefa Roubíčka. Při úklidu na židovském hřbitovu se diví skutečnosti, že roztrhané svitky musejí být zakopány do posvěcené země. To nasvědčuje tomu, že Roubíček pozbývá základní znalosti. Je pozoruhodné, že Roubíčkovi v knize opatřil brýle, když vezmeme v potaz Weilovu vlastní vizáž. Stává se, že čtenář může postavu Josefa Roubíčka zaměňovat se samotným spisovatelem po předchozí zkušenosti s ním.

Co se týče bližší charakteristiky hlavního hrdiny, nemůžeme ji detailněji popsat kvůli nedostatku informací, které máme k dispozici. Josef Roubíček je jako bývalý bankovní úředník židovského původu vyřazen ze společnosti a běžného života. Proto se s jeho osobou

⁵⁸ *Ghettoizace židovského obyvatelstva* [online]. [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz/history/jew/general/general8>

⁵⁹ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 11.

⁶⁰ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou*. Praha: Odeon, 1967, s. 62.

seznamujeme pomocí fiktivních rozhovorů, které vede se svou bývalou milenkou Růženou. „*Nemohu spát a pokouším se číst, ale písmena se pletou, třesu se zimou a strachem, chtěl bych, abys byla se mnou, Růženo, v této chvíli, spali jsme spolu na širokém gauči, když jsi ke mně přišla na návštěvu, a ráno jsi vařila kávu a jak chrupaly rohlíky, usedla jsi ke mně, pili jsme ji spolu a pak jsem si zapálil cigaretu a dlouho se povaloval na posteli, zatímco ses myla v koupelně. Jistě bys teď zahнала můj strach.*“⁶¹ Ty jsou propleteny řadou vzpomínek, prostřednictvím nichž se útržkovitě dozvídáme o Roubíčkově minulosti. Z předchozí citace je zřejmé, že Roubíček zažívá pocity strachu a úzkosti. Prázdnotu všedních dnů právě naplňuje vzpomínkami na obyčejné věci, které ho dělávaly šťastným. Jsme naprosto ochuzeni o vnější popis Josefa Roubíčka, který by nám ho umožnil více poznat, a tedy charakterizovat. Jediné, čím jsme si jisti, je jeho velmi chatrné zdraví, díky němuž je lékařem označen za neschopného vykonávat těžkou fyzickou práci. Při prohlídce u lékaře mu byla udělena čtyřka, tudíž měl zajištěnou méně fyzicky namáhavou činnost než práci v lomu nebo na statku. Díky tomu, že autor zvolil pro způsob vyprávění ich formu, máme k dispozici Roubíčkovy myšlenky a prožitky, pomocí nichž poznáváme jeho vnitřní prožívání. Ich formu střídá autorský plurál, čímž se identifikuje s davem. „*Jsme tady na hřbitově mezi mrtvými, hrabeme listí a chtěli bychom mít aspoň chvíli klid.*“⁶²

Jako žid se Roubíček ocitá ve špatné finanční situaci, což se odráží i na jeho fyzickém zdraví. Přežívá z omezených potravinových dávek, které jsou mu přidělovány. „*A bylo mi zima, až mi slzely oči, toužil jsem, abych se mohl aspoň zahřát cigaretou, ale neměl jsem ji, nemohl jsem si ji ukrotit z náhražky čaje, nemohl jsem se jít ohřát do automatu ve městě, protože všude byly nápisy ‚nepřístupno‘.*“⁶³ Častokrát přežíval na vodě, soli, chlebu a margarínu. Aby nestrádal, dokonce se uchýlil k rozprodávání svých věcí, ke kterým si během života vytvořil citové pouto. Musel prodat i knihu, ze které si čítával s Růženou.

Svůj život žije téměř v úplném osamocení. Společnost mu zajišťuje jeho kocour Tomáš a občasné návštěvy u tety a strýce. Ve třetí kapitole jsme obeznámeni s faktem, že Růžena byla Roubíčková milénka, která ho vybízela k emigraci. On to však odmítal. Nyní upadl do

⁶¹ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 14.

⁶² WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 89.

⁶³ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 16.

izolace⁶⁴ a nedostatek intimních prožitků a citového sblížení si začal uvědomovat. Přemítal nad volnými chvílemi strávenými s Růženou. „*Růžena mě stále doprovázela dlouhou cestou, má ruka stále tiskla její paži, stoupali jsme příkrými ulicemi a sestupovali do tichých městských údolí.*“⁶⁵ Kocour Tomáš se mu stal věrným společníkem, zřejmě ho zastihl stejný osud jako Roubíčka. Od této doby už nevedl dialogy se sebou samým, ale právě s Tomášem. Citové strádání může být o to silnější, že ho odsuzují i samotní členové rodiny. Očerňují ho a vyčítají mu veškeré peníze, které do něho investovaly. Stahuje se do ústraní z vlastní iniciativy, lidem se raději sám vyhýbá, aby s nimi nemusel navazovat užší kontakt. „*Byl bych si raději lehl doma vedle záhonků, nechodil jsem již na kopec, protože tam bylo mnoho lidí, sedávali tam na bobku na uválené trávě a hráli karty.*“⁶⁶ Roubíčková izolace zajisté také pramení ze strachu před obávanými udavači, kteří odposlouchávají cizí rozhovory, aby je potom mohli použít v jejich neprospěch. „*Dělník s bandaskou nepatřil jistě k těmto lidem, byla to obyčejná modrá bandaska, do které se nalévá zapražená polévka nebo černá brynda.*“⁶⁷ Iritovalo ho, že se lidé navzájem plašili místo toho, aby se chovali a jednali pragmaticky.

Za povšimnutí stojí určitá nekonkrétnost a nedořečenost míst a budov, která v ději sehrávají svoji roli. Většinou bývají označována metaforicky. Např. Střešovice zastupují Ústřednu pro židovské vystěhovalectví⁶⁸, která měla na starosti vyřizování legálních emigrací za cenu zabavení veškerého majetku. „*Střešovice bylo slovo, kterého jsem se bál ze všech nejvíce, znamenalo úřad, kterému jsem byl vydán do nevěle, byl to tajemný úřad, v němž se chodilo po špičkách, mnoho mužů, kteří tam vešli, se nevrátili a ti, kteří se vrátili, leželi ...*“⁶⁹ Dále bychom mohli jmenovat střelnici, z níž Roubíček často slýchal výstřely. S největší

⁶⁴ Židé měli zakázán vstup do stále více veřejných míst – např. parků a veřejných lázní. Bylo jim – s některými výjimkami – zakázáno užívat veřejnou dopravu. Židé nesměli bez povolení opouštět místo svého bydliště. Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz/history/jew/general/general8>

⁶⁵ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelsohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 37 - 38

⁶⁶ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelsohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 52.

⁶⁷ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelsohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 64.

⁶⁸ V červenci 1939 byla podle vídeňského vzoru Adolfa Eichmanna zřízena Ústředna pro židovské vystěhovalectví, která od této chvíle představovala jediný legální způsob emigrace. Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz/history/jew/czech/prot>

⁶⁹ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelsohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 18.

pravděpodobností má na mysli Kobyliskou střelnici⁷⁰. O Radiotru⁷¹ se poprvé zmiňuje v souvislosti s opotřebovaným vozíkem, kterým vozili na Radiotrh nemocné.

Stejně tak se vyhýbá slovům jako Němci, Terezín⁷², koncentrační tábor, gestapo atd. Tyto lexikální jednotky jsou v textu nahrazeny výrazy obecnějšího charakteru. „*Ti lidé tam ve vile vynaložili příliš práce na Josefa Roubička, nebylo možné, aby z toho vyšel hladce, když bylo popsáno tolik papíru.*“⁷³ Všem zainteresovaným je zřejmé, koho má na mysli, tudíž autor nepociťuje potřebu vyjadřovat už tak krutou realitu explicitně. „*Byli tady,*“ začal pojednou křičet, „*byli tady včera večer, jen se podívej na tu spoušť, vybrali nám celou špízi a sprostě nám nadávali.*“⁷⁴ Tím pádem klade důraz na činnost, kterou vykonávají a ne na původce děje čili agenta.

V jedenácté kapitole jsou náznakem zmíněny červené plakáty, na nichž byla napsána jména popravených a které byly vylepovány v době tzv. heydrichiády. „*Všiml jste si červených plakátů? Tam jsou slova a v nich je smrt.*“⁷⁵ Pro označení smrti užívá strohá spojení slov, která ještě více dokumentují odehrávající se hrůzu. „*Říkají, že jsme vyřizeni, chystají se navléknout si rubáš a položit se do rakve.*“⁷⁶ Při odvodu do transportů se zmiňuje o pevnostním městě, čímž naráží na Terezín, které plnilo úlohu tzv. přepravního místa. Weil ho vykreslil se všemi krásami, které jej obklopovaly. Kdo by řekl, že se odtud vypravovaly vlaky rovnou na smrt. „*Bylo to však město, které leželo uprostřed rodné země. Protékala jím řeka a blížily se k němu louky.*“⁷⁷ Přesto toto město v sobě ukrývalo hořkost, kterou nám ihned představuje.

Nicméně nad smrtí lze zvítězit silou přátelství. To, že Robitschkova žena smýšlela a jednala protinacisticky, se dozvídáme nepřímo. Nikde to není jasně řečeno, čtenář si tuto

⁷⁰ Za německé okupace, v letech 1939–1945, sloužila střelnice k hrůzným účelům, a to k represivním popravám. Dostupné z: <http://www.praha8.cz/Kobyliska-strelnice-Narodni-kulturni-pamatka.html>

⁷¹ Lokalita hlavního pražského deportačního shromaždiště pro osoby označené za židy je často označována termínem Radiotrh. Deportální centrum, ve kterém byly shromažďovány osoby povolané do transportů, bylo zřízeno v říjnu 1941, krátce po příjezdu zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha do Prahy. Dostupné z: <https://sfi.usc.edu/iwalk/deporta%C4%8Dn%C3%AD-centrum-na-radiotru>

⁷² Terezínské ghetto jako jediný sběrný tábor v Protektorátu Čechy a Morava představoval místo utrpení a ponižení pro většinu českých a moravských, ale i dalších evropských Židů. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/zdroje/dokumenty/terezin/>

⁷³ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 33.

⁷⁴ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 53.

⁷⁵ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 87.

⁷⁶ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 103.

⁷⁷ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 129.

skutečnost domýšlí z kontextu. Místo označení konkrétních osob používá osobní zájmeno „oni“ nebo ukazovací „tamti“, případně gramatický prostředek třetí osoby čísla množného. O nemocných umístěovaných na hřbitově mluví hromadně až na Karla Kauderse, na kterém příkladně poukazuje na osud z jednoho z židů, který byl nemocný souchotinami ukryt za zdmi hřbitova.

Jeho osobnost se začíná postupně proměňovat, přestane si sám sebe vážit. Chtěli mu zabavit různé věci, přitom on žádné nevládnul a dobře si to uvědomoval. Přispěla k tomu i skutečnost, že mu byly udělovány další nové zákazy, které ho omezovaly. „*Chtěl jsem jen spát, nevědět nic a neslyšet. Ale stále něco ode mne chtěli.*“⁷⁸ Paradoxem bylo, že se v těch všech zákazech a policejních vyhláškách už přestával orientovat. Dozvídal se o nich od jiných lidí. Byl překvapený, když se dozvěděl, že židé mají zakázáno přechovávat veškerá domácí zvířata. To se samozřejmě vztahovalo i na kocoura Tomáše, který se připlížil k Roubíčkovu příbytku. Sám Roubíček se například nemohl ani posadit na chodník v parku.

„*Weil v textu klade důraz na zlomový moment odhodlání původně odevzdaného jedince, vystaveného drtící mašinérii zla, vzepřít se osudu a stát se z pouhého čísla opět lidskou bytostí.*“⁷⁹ K tomu mu vypomůže dělník z předměstí Josef Materna. Ale nejen on tomu všemu, co se kolem něj odehrávalo, podléhal. Není na místě ospravedlňovat chování tety a strýce, ale můžeme na něj pohlížet z druhé strany. V Josefovi Roubíčkově shledávali kus viny. On by vlastně jediným hmotným, za kým mohli spatřovat vinu. Jistě to pramenilo ze zoufalství a beznaděje. Postupně jim byl zabaven téměř veškerý majetek⁸⁰, přičemž Roubíček toho byl téměř ušetřen, protože on vlastnil pouze bezcenné niklové hodinky spolu s dalšími pro nikoho hodnotnými věcmi. Do popředí vystupují velké maličkosti, kterých si vážil, a nebyly pro něj pomíjivé. „*Uviděl jsem hvězdy, zářily jasně do letní noci, byly chladné, lhostejné, ale svítily nad celým městem, i nad touto čtvrtí hrbící se pod ranami.*“⁸¹ Náznak vymanění z pasivity se začíná již objevovat při rozhovoru s Karlem Kaudersem.

⁷⁸ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 34.

⁷⁹ BEDNAŘIKOVÁ-PROCHÁZKOVÁ, Ivana a KALOUSOVÁ, Eva. *Reflexe dějin v poválečné literatuře českých Židů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 32.

⁸⁰ Proces tzv. arizace židovského majetku představuje jeden z nejvýraznějších fenoménů nacistické okupační politiky v Čechách a na Moravě v letech 1939 – 1945. Násilnými formami prováděné vyvlastňování majetku protektorátních Židů započalo bezprostředně po okupaci a jeho poslední etapa probíhala v době jejich deportací do terezínského ghetta. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/zdroje/clanky-z-ros-chodese/ros-chodes-1999/listopad-11/arizace/>

⁸¹ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 74.

„Když je Roubíček zbaven všeho a není víc než číslem v kartotéce, když je popravena jeho milenka, vzchopí se konečně k odboji, opíraje se o prostého člověka z lidu, odpoutává se od poráženeckého katastrofalismu a začíná bojovat o své svobodné a hrdé lidství.“⁸² Tím, v němž částečně shledává oporu, je dělník Josef Materna⁸³. Je ukázkou toho, že spouště lidem nebylo lhostejné to, co se kolem nich odehrávalo. Přestože se vystavovali dobrovolnému riziku, byli ochotni ve svých domech ukrývat židovské obyvatelstvo. Když z pouličního amplionu uslyšel, že Růžena Pospíchalová byla zastřelena, nebylo daleko k jasnému rozhodnutí. Na popud Materny se odhodlal vzít osud do svých rukou. Nad ním samým zvítězil pud sebezáchovy. Stal se vzdorovitým, sám pochopil, že už o všechno přišel, tudíž už nemá důvod se o něco strachovat.

V den svých narozenin si koupil pro radost zrcátko. Pohlížel sám na sebe a téměř nepoznal Josefa Roubíčka. Nyní je nám zprostředkována bližší hodnověrná charakteristika. Přestože našitou hvězdu na svém srdci nenosíval, trpěl komplexem méněcennosti. „*Musím se naučit vykračovat pevně, tlačit se do tramvaje, chodit se vztyčenou hlavou po chodníku.*“⁸⁴ Potřeboval znovu najít důstojnost a začít si sebe vážit. Věděl, že jestliže se pevně rozhodl do transportu nenastoupit a raději se skrývat, musí se začít informovat o situaci kolem něj. Došel k názoru, že nastoupit do transportu by pro něj bylo mnohem jednodušší, nemusel by totiž vynalézat žádné úsilí a vzdor. Nakonec usoudil, že se musí rozhodnout a poslechnout Růženu, jejíž rady poprvé nevyužil. Pravděpodobně minil Růženinu nabídku emigrovat, kterou tehdy odmítl. Nyní si byl jist, že ji musí poslechnout. „*Nyní již musím jít za Růženou, jako jsem měl jít tehdy.*“⁸⁵ Stejnou neurčitostí je pojat závěr, kdy Roubíček promlouvá k Růženě slovy útěchy a smíření.

Když je Roubíčkovu nabídnuta Maternova pomocná ruka, projeví se u něj silné morální zásady. Člověku je přirozené, že chce přežít. Avšak Roubíčka spíše trápí, jak se má uvnitř poprat s tím, jak vzít na sebe životy dalších lidí. Zastřelení kocoura Tomáše prohloubilo Roubíčkovu sklíčenost a bezmocnost. „*Měli jsme mnoho společného s Tomášem a rozuměli jsme si dobře, bylo mi líto Tomáše, kterého nyní pojídal upečeného na česneku starý*

⁸² GROSSMAN, Jan. *Mezi literaturou a divadlem*. Praha: Torst, 2013, s. 363 – 364.

⁸³ Mnoho Čechů pomáhalo svým židovským přátelům a sousedům překonávat všeomezující zákazy a nařízení a těm, kteří se ukryli před deportací, přežít v úkrytu. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/dejiny/konecne-reseni-zidovske-otazky/zide-v-ceskych-zemich-a-konecne-reseni-zidovske-otazky/ghetto-bez-zdi/>

⁸⁴ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 226.

⁸⁵ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 231.

Buriánek.⁸⁶ Následují vzpomínkové a reflexivní pasáže, při nichž Roubíček přemítá nad společnými chvílemi strávenými s Růženou a sobě samým. Bral na vědomí, že by si za jiných okolností ke kocourovi nevytvořil tak blízký vztah.

2.1.1 Pasivita

Rezignovanost a pasivní přístup je přítomný i u ostatních postav. Pavel, Roubíčkův spolužák, lituje toho, že nebyl dostatečně aktivní, aby odešel. „*Co je nejhorší, je vlastně ta nečinnost. Sedíš a díváš se do prázdna. Věřil jsem také v peníze, vydělával jsem hodně peněz. Nyní sedím a čekám.*“⁸⁷ Je to pochopitelné. Nikdo přece nechce bezdůvodně opouštět již zavedený stereotyp a stabilní zázemí svého domova. Protipól k Roubíčkovu postoji zaujímá dělník Josef Materna. S ostatními z fabriky houževnatě diskutuje nad tím, kdo vyhraje válku. „*Mluvil jeden přes druhého, skákali si do řeči, říkali jména lidí, měst a krajů, které jsem neznal, odvolávali se na knížky, o kterých jsem nikdy neslyšel.*“⁸⁸ Z jejich slov čísel vzdor i odvaha. Bylo mu to tak cizí, že si ta slova musel v mysli opakovat.

Čas si krátil pročítáním anglické učebnice, aniž by znal výslovnost. Vůbec ho to ale neznepokojovalo, protože si byl vědom, že do Anglie nikdy neuprchne. Roubíček znejistil, když mu hrozilo, že by měl být ze své pasivity brzy vyveden. Měl se dostavit do kanceláře „pomocná služba“, což pro něho bylo obestřenou rouškou tajemství. Najednou dostal strach, že mu nastane konec nicnedělání, přičemž se krátce nato musel podílet na zamalovávání protiněmeckých nápisů a drobných zahradnických pracích na hřbitově.

Roubíčková osobnost prodělává změnu. Při poráženeckých řečech kolegů se v něm probouzí touha žít a vzdorovat. Nechce se smířit s tím, že by měl přestat bojovat a raději přijmout porážku jako všichni ostatní.

Přesto neměl tušení o tom, co označuje slovo transport, když se zaposlouchával do cizích hovorů. Když se Roubíček vydal k Pavlovi, zastihl ho i celou jeho rodinu, jak se připravují na transport. Nyní Roubíček začíná vzdorovat a vybízí Pavla, aby do transportu zkrátka nenastoupil. Je zapotřebí dodat, že na něho měl jistý vliv i Josef Materna. Okamžitý nápad, že místo nástupu do transportu se bude skrývat, se stával reálnějším. Co mu činilo největší obtíž, byla svoboda rozhodnout se. Rychle přivykl tomu, že za něj rozhodovaly

⁸⁶ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 199.

⁸⁷ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 58.

⁸⁸ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 65.

ostatní, což mu vyhovovalo. „*Bylo třeba vzít odpovědnost tak, jak byla dána, bylo třeba překročit hranici a skutálet se dolů po strmém vrchu, a nebylo na něm ani keříčku, na kterém bych se mohl zachytit.*“⁸⁹ Pro leckteré z nás je pohodlnější a výhodnější být někým veden, než sám za sebe činit rozhodnutí a posléze být za ně taktéž odpovědný. Přesně tato charakteristika se vztahuje na Josefa Roubíčka, který žil tímto způsobem života, dokud nebyl donucen jej změnit. Když přemýšlel nad tím, že se raději během války bude skrývat v cizích bytech, uvědomil si, že tím přímo ohrozí životy dalších nevinných lidí. Za ukrývání nehlášených osob se trestalo zastřelením, proto i za jeho číslo musela nastoupit jiná osoba, čímž dával v sázku život mnoha lidí.

Je obdivuhodné, že přestože trávil spoustu času v osamocení, neomezoval se pouze na svoji osobu. Dokázal plnohodnotně vnímat a vcítit se do pocitů a zájmů druhého. Při Robitschkově plánované sebevraždě jako jeden z mála nemá tendenci soudit, ale snaží se do jeho situace vžít a pochopit, co skutečně stojí v pozadí jeho chování.

2.1.2 Utrpení

Utrpení Roubíčka doprovází na každém kroku. Ať už se setkal se svým strýcem a tetou, nebo se svým bývalým spolužákem Pavlem, nikdo na něm nenechal nit suchou. „*Kdyby nebylo toho dítěte, bylo by to všechno snazší. Máš štěstí, Pepíku, že nemáš rodinu.*“⁹⁰ Je pošetilé myslet si, že trpí právě o to méně, že nemá s kým sdílet bolest. „*Všichni mi dnes říkali, že mám štěstí, i strýc i teta, nemohl jsem však dobře pochopit, v čem jen tkvělo.*“⁹¹ I se spolupracovníky na hřbitově se cítí nesvůj, nenalézá společná slova. Protiví se mu nezdravý vztah k hmotným věcem.

Životní situace přehodnocoval, psychicky vyvrával a na rozdíl od ostatních poznal pravou hodnotu věcí. V okamžicích, kdy se cítil nejvíce sám a opuštěný, hledal útočiště v dialozích s Růženou, která mu nejlépe porozuměla. Ne nadarmo se říká, že si začínáme vážit věcí, až když je ztrácíme nebo ztratíme. „*Donutil jsem se, abych se oblekl, a vyšel jsem na ulici, připadalo mi nyní všechno jiné, všiml jsem si věcí, o které jsem jakživ dříve nezavadil, - vývěsních štítů s dvojím nápisem, vyhlášek o sběru vajec a mřížoví kanálů.*“⁹²

⁸⁹ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 181.

⁹⁰ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 60.

⁹¹ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 58.

⁹² WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 99.

Možnost pomoci a vzdorovat nacistickému systému nemají ani lékaři, kteří automaticky vykonávají práci, aniž by měli pravomoc do něčeho zasáhnout. Roubíček pomalu upadal, jak sám říkal, do polodřímoty. Přestal dění okolo sebe vnímat a vytvářel si svůj vlastní svět vzpomínek, pomyslných dialogů, snů a představ. Bolest a strach se stupňují s nástupem prvních transportů⁹³, které prý odvažely lidi na nucené práce. Bezmocnost a zoufalství jsou umocněny ironií, když při plamenných řečech nad prvními transporty jedna z postav reaguje na kufr s padesáti kilogramy, který si s sebou Josef Roubíček může vzít do vlaku. „*Neměl bych těch padesát kilogramů*“⁹⁴, „*řekl jsem. „Nemusil byste je mít,“ odpověděl mi za Roberta člověk, který seděl vedle, „mohl byste jít na smrt lehce.“*“⁹⁵ „*Člověk nejde na smrt lehce,“ řekl jsem, „protože o smrti ví. Zvíře o smrti neví, tak může jít na smrt lehce.*“⁹⁶

Nebylo to poprvé, kdy se pozastavoval nad těmito situacemi, které mu připomínaly, že okolo něj se odehrávají běžné životní příběhy. Poděsil se, když zaslechl, že by dívka byla ráda dostala byt poté, co odvedou jejich majitele⁹⁷ do transportu. Avšak očekávat, že jim přidělí byt, je pošetilé. Roubíček zatím vyčkával na to, až mu posel přinese žlutý lístek. Byl svědkem toho, jak lidi odvažejí do transportů jako stádo dobytku, zatímco ostatní prožívají banální radosti a strasti. Tato rozdílnost se prohlubovala i mezi ním a Maternou.

Roubíček sice nepropadal žádné hysterii, ale dokázal se orientovat v tom, co se kolem něj odehrávalo. Byl si dobře vědom toho, co ho čeká a nemine. Byl svazován svým původem, který mu určoval způsob, kterým má žít. V určité hodiny nesměl jezdit tramvají, musel naopak nosit připnutou žlutou hvězdu na svrchní části oděvu tak, aby byl snadno rozpoznatelný. Právě proto se uchýlil do ústraní a v tichosti a skromnosti prožíval poslední okamžiky. I tikot hodin považoval za velmi vzácný. Obyčejné předměty pro něj nabývaly neobyčejného významu.

Hlavní hrdina vede nezdolný boj nejen s nacistickým systémem, ale i sám se sebou. Hledá v sobě sílu, která by mu pomohla nevzdát se. „*Věděl jsem, že člověk musí zvítězit, přál jsem si to a doufal jsem, že se mu to podaří, bylo velmi příjemné číst knihu a věřit ve*

⁹³ V listopadu 1941 odjel z Prahy první transport do ghetta v Terezíně, které sloužilo jako shromažďovací a průchozí tábor pro Židy z protektorátu. Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz/history/jew/general/general11>

⁹⁴ Deportovaní Židé si s sebou směli vzít zavazadlo v maximální váze 50 kg. Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz/history/jew/general/general11>

⁹⁵ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou*. Praha: Odeon, 1967, s. 125.

⁹⁶ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou*. Praha: Odeon, 1967, s. 125.

⁹⁷ Pokud šlo o eliminaci Židů z veřejného a společenského života, to nacistům nevadilo, ale okupační úřady a německé průmyslové kruhy nebyly ochotné připustit arizaci židovského majetku do českých rukou. Dostupné z: SEEMANN, Richard. *Arizace židovského majetku v Protektorátě* [online]. [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/komentare/portal/zprava/599312>

vítězství.“⁹⁸ Některé pasáže mohou připomínat citát Ernesta Hemingwaye, že člověk není stvořen pro porážku.

Někdy se stal nezúčastněným pozorovatelem toho, jak byli povolání židé odváděni do transportu. Postupně mizívali i lidé, kteří spolu s ním byli pověřeni úklidem hřbitova. Jednalo se o židovské obchodníky či advokáty, kteří dříve zastávali významné funkce. Roubíček trávil nesnesitelné čekání přihlížením na zatím méně šťastné, kteří si opatřovali základní potřeby pro přežití, aniž by věděli, co je v nedohlednu čeká. Roubíček si dovedl uchovat chladnou hlavu a uvažovat racionálně. „*Pomáhal jsem balit zavazadla strýcovi a tetě, když dostali předvolání.*“⁹⁹ Realita vyznívá o to krutěji, když Roubíček konstatuje skutečnost věcně, střízlivě a zdánlivě lhostejně. Skrývá se v něm prozíravost, pomocí níž logicky usuzuje, co bude následovat. Svému strýci a tetě radí, aby si místo předmětů cenných, vzali spíše užitečné jako teplé jídlo nebo pracovní obuv. Přestože mu ubližovali, byl natolik psychicky vyzrálý, aby pochopil, že jejich nenávist a zloba pramení z pouhé bezmocnosti. Pevnostní město Terezín označoval jako zvěřinec, ve kterém žijí lidé. Vysmíval se nesmyslným vyhláškám, které omezovaly jejich životy. Přišlo mu naprosto patetické, že zvířata musela být zabita.

Dusná atmosféra se šířila jako lavina, napětí rostlo. Židé byli nyní předvoláváni ke společnému poslechu jmen v modlitební síni, což bylo velmi trýznivé a bolestné. Ti, jejichž jména byla vyslovena, se měli v předepsanou hodinu dostavit k transportu. Roubíček vyčkával s očekáváním, že jeho jméno bude taktéž vyřčeno. Ačkoliv zaslechl Roubičky, on sám byl zatím ušetřen. Nedokázal pochopit, že by on jediný byl vzat na milost a čím se o to zasloužil. „*Věděl jsem, že nesmím nikomu povědět o svém zázračném štěstí, protože je mnoho lidí závistivých, kteří by mi toto štěstí nepřáli. Jistě by nebyli spokojeni ostatní Roubíčkové, kdyby věděli, že nejsem mezi nimi pro pouhou náhodu, jistě by chtěli, abych se i já vzdal svého jména a nabyl tváře a podoby čísla.*“¹⁰⁰ Zažíval pocit hořkosti, protože si byl moc dobře vědom toho, že do transportu místo něj nastoupí jiní Roubíčkové a další nevinní lidé. Ze zoufalství se pouštěl do dalších spekulací. Logicky dospěl k tomu, že za jeho číslo bude vypraven náhradník.

Před osudným nástupem se předvolaní lidé častokrát trávili plynem. Avšak obvyčejně byl přívod plynu do bytu značně omezen, což zapříčinilo, že se mnoho z nich zachránilo.

⁹⁸ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 117.

⁹⁹ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou*. Praha: Odeon, 1967, s. 154.

¹⁰⁰ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 139.

Paradoxem bylo, že takovým lidem to činívalo ještě větší potíže, protože už neměli další možnost čin zopakovat. Tím mužem byl Robitschek a hlavním důvodem nebyl povolávací lístek, ale nátlak ze strany své ženy a dcery nežidovského původu. Robitschek si svou vinu naprosto zvnitřnil a sám se identifikoval s tím, že chybu má nalézat především sám v sobě. Weil skutečnost, že mu žena ani dcera nepřišly dát poslední rozloučení, přijal zcela samozřejmě a bez nejmenších emocí.

Roubíček zanedlouho přivykl tomu, že někdy i denně pomáhal s nošením mrtvol. Aby byli uchráněni před zraky lidí, hřbitov byl od okolí chráněn vysokou zdí. Mezi ty, kteří zde byli umístováni, protože trpěli souchotinami, patřil i Karel Kauders. Díky Kaudersovi se mohl těšit z klavírního koncertu, na který ho pozval. Bylo to poprvé, kdy si mohl odpočinout od rozličných myšlenek na příkazy, zákazy a omezení. „*Věděl jsem nyní, jak přichází radost, věděl jsem, že je tichá, že zalezla kamsi do škvír, ale že jí není možno zničit křiky a svištěním biče.*“¹⁰¹ Tím potvrzuje, že radost lze určitou měrou prožívat i v těch nejtíživějších okamžicích a snížit tím prožívanou bolest. Hudba doprovázela každý jeho krok domů a najednou pro něj události nabývaly zcela nový rozměr. Příroda byla vůči tomu, co se dělo, lhostejná a nezúčastněná. Weil také zdůrazňuje význam jak psychické, tak i fyzické lásky. Roubíček zřejmě postrádá fyzický kontakt s Růženou, jelikož vzpomíná na její mladá, pevná prsa pod zástěrou, když sedávala v kuchyni.

Nyní je nám vykreslen další osud jednotlivce, na němž Weil odkrývá krutost a nesmyslnost systému. Jedná se o Roubíčkovu starého známého, venkovského mlynáře. Z dialogu mezi postavami se dozvídáme, že jeho žena spolu s dcerou byly odvezeny do pevnostního města, aniž by se dbalo na vyhlášku, že rodina nesmí být rozdělena. Takhle to zřejmě fungovalo i v jiných rodinách. Mlynáři byla přidělena nová práce, kdy měl za úkol odvážet především hračky, které zůstaly po deportovaných dětech. „*Tyhle předměty jsou živé, stále něco říkají, stále si stěžují. Najednou zavikne medvídek, najednou řekne panenka ,mama*“¹⁰² Takových trpících bylo nepočítaně, proto Weilovi stačilo vyzdvihnout pár jedinců, na nichž se mu podařilo poodhalit i osudy ostatních. Avšak nejednalo se o jedince nijak výrazně vybočující z davu. Důkazem toho je Josef Roubíček, postava prostá, téměř bezvýrazná. Na druhou stranu psychologicky silně propracovaná s hlubokým citem pro spravedlnost.

¹⁰¹ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 174.

¹⁰² WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 185.

Naprosté zoufalství je vygradováno smíchem, který značí všudypřítomnou náladu. Lidé se hromadně vytráceli a Roubíček ani neměl žádné zprávy o tom, jak dopadla teta se strýcem. Děsilo ho, že po nich nezůstalo nic hmotného, čím by si je mohl zhmotnit. Jako by tušil, že se neodvratně blíží konec.

2.1.3 Degradace

*„Toužil jsem být zvířetem. Viděl jsem z okna mansardy, jak si hrají psi na sněhu, viděl jsem, jak se plíží pomalu kočka přes sousední zahrady, viděl jsem koně, jak svobodně pijí vodu z věder, viděl jsem vrabce jak, vylétají, kdy je napadne. Zvířata si nemusila lámat hlavu, do kterých ulic smějí vstoupit.“*¹⁰³ Právě tento okamžik je příkladem toho, kdy dochází k totální deformaci člověka, který je pod vlivem vyšší moci, aniž by se něčím konkrétním provinil. Dokonce se přirovnává ke zvířatům, chtěl by se jimi stát a částečně tedy pozbyl rozum, aby se mohl vzdát zodpovědnosti za svá rozhodnutí. Upadá do stále se stupňujícího zoufalství. Sám sebe přirovnává k mrtvole, která pluje směrem k rákosí a lidé s ní nechtějí mít nic společného.

Mezi ním a Maternou vzniká nedorozumění, protože spolu nedokážou komunikovat. Strašlivý pocit ponížení se vyhrcoje, když Roubíček poprvé kráčí ulicí s nově našitou žlutou hvězdou¹⁰⁴ a stává se tak vyděděncem. *„A byl jsem sám uprostřed jiných lidí, úplně sám, protože přede mnou lidé ustupovali“*¹⁰⁵, *zastavovali se a prohlíželi si mě, nepatřil jsem již k nim.“*¹⁰⁶ Přestože ho mnozí ponížovali a ukazovali svoji moc a nadřazenost tím, že ho nechali kolikrát vyhodit i z jedoucí tramvaje, na hřbitově nacházel klid a mír. Weil vtělil do této pasáže myšlenku, že před smrtí jsme si všichni rovni. Bez rozdílu. Weil vedle sebe opětovně staví trápení člověka a zvířete.

Nezůstane však pouze u Roubíčka. Pavel se při shledání s Roubíčkem degraduje na pouhé číslo, se kterým se bude manipulovat jako s věcí. *„Ano, číslem“*¹⁰⁷, *zavěšeným na krku,*

¹⁰³ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 35.

¹⁰⁴ Již od roku 1938 se proces vydělování Židů ze společnosti neustále zrychloval a jeho symbolickým vyvrcholením bylo zavedení povinného označení Židů žlutou hvězdou, které bylo zavedeno na podzim 1941. Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz/history/jew/general/general8>

¹⁰⁵ Protektorátní občané byli zároveň v tisku varováni, aby neprojevovali k takto označeným Židům sympatie. Jinak by i s nimi mohlo být nakládáno jako se Židy. Dostupné z: AUTOR ČLÁNKU NEUVEDEN. *Ghetto bez zdi* [online]. [cit. 2015-08-25]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/dejiny/konecne-reseni-zidovske-otazky/zide-v-ceskych-zemich-a-konecne-reseni-zidovske-otazky/ghetto-bez-zdi/>

¹⁰⁶ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 75.

¹⁰⁷ Židé dostali výzvu, aby se dostavili na shromaždiště za účelem ‚evakuace‘ na východ. Ve shromažďovacím táboře často zůstávali až několik dní, během nichž byli připraveni nejen o veškerý zbývající majetek, ale též o

upevněným na kufru, nalepeným na batohu. Pak na sebe naložím padesát kilogramů a půjdu.“¹⁰⁸ Kocour Tomáš mu dělal čím dál častěji společnost, už se tolik netoulal a Roubíček by si byl rád vyměnil zvířecí povahu za tu svou. I ostatní Židé byli ostrakizováni a museli vykonávat přidělenou práci, pro kterou postrádali potřebný um. Mezi výrobci rakví patřili bankovní ředitelé, majitelé obchodů¹⁰⁹ atd.

zbytek své občanské identity. Každému bylo přiděleno ,evakuační číslo ' – číslo v transportu na smrt. Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz/history/jew/general/general11>

¹⁰⁸ WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 112.

¹⁰⁹ Židé byli již prakticky vyřazeni z hospodářského života, jejich majetek byl arizován a byli zbaveni téměř jakékoli možnosti obživy. Velká část z nich byla proto závislá na podpoře židovských organizací. Stále větší část z nich byla nasazována na nucené práce v místě jejich bydliště. Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz/history/jew/general/general8>

3 Výklady a kritika díla

Nejdříve musíme objasnit, v jakém literárně – historickém kontextu kniha vznikla a jakým způsobem zapadala do tehdejší doby. Připomeňme si základní historické milníky, které se staly klíčovými k pozdějšímu přijetí či nepřijetí Weilova *Života s hvězdou*.

Píše se rok 1948, rok bohatý na významné události. Tzv. Vítězný únor předznamenal budoucí směřování Československé republiky. Klement Gottwald, který uspěl v prvních československých poválečných volbách roku 1946, se stal po sérii událostí 14. června roku 1948 prvním komunistickým prezidentem. Předcházela tomu široká škála únorových událostí. Jednou z nich byla 20. 2. 1948 demise nekomunistických ministrů, kterou prezident Edvard Beneš pod tlakem 25. 2. 1948 přijal. Tím se rozhodlo o nastolení komunistické diktatury a přijetí myšlenek marxismu – leninismu.

Jako oficiální proud se v české literatuře prosazoval socialistický realismus, který splňoval veškeré požadavky. Ten se utvářel v Sovětském svazu již v letech třicátých. Mezi hlavní koncept patřila především stranickost podléhající ideologii a srozumitelnost, která nekladla příliš vysoké nároky na čtenáře. Hlavními hrdiny literárních děl jsou pracovití dělníci, na nichž je budován stát.

Typická je absence psychologické propracovanosti. „*Jeho dogmatické pojetí se u nás projevovalo bezduchým přejímáním sovětské kulturní politiky.*“¹¹⁰ Tím pádem byly zrušeny katolické časopisy *Akord*, *Kritický měsíčník* a *Listy*. Do čela se dostal levicově zaměřený časopis *Nový život*¹¹¹, který propagoval programovou literaturu. Mezi komunistické kritiky, kteří přispívali do tohoto časopisu, patří i Ivan Skála. Ten je spojován s negativní kritikou *Života s hvězdou*. Knihy, které neodpovídaly nastoleným požadavkům, byly hromadně ničeny a zakázány. Stejně tak podlehly cenzuře knihovny, divadla spolu s dalšími kulturními institucemi.

„*Čistky, zákazy publikace a působení, likvidační kritiky a hledání nepřátel byly však pouhou předehrou k občanskému pronásledování a soudním procesům.*“¹¹² V padesátých letech tak vznikaly procesy, při nichž byli popraveni tzv. nepohodlní občané. Např. v poezii

¹¹⁰ MACHALA, Lubomír. *Panorama české literatury: (Lit.dějiny od počátků do současnosti)*. Olomouc: Rubico, 1994, s. 310 – 311.

¹¹¹ Měsíčník Svazu československých spisovatelů (č. 1/1949 vydal ještě Syndikát českých spisovatelů a Spolok slovenských spisovateľov), zejména v prvních poúnorových letech jedna z hlavních tribun dogmatismu v literatuře. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=168>

¹¹² LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 736.

byla za závaznou normu pro hodnocení literárního díla dle zásad socialistického realismu považována stať Ladislava Štolla pod názvem *Tricet let bojů za českou socialistickou poezii*.

Ostré kritice také podlehl spisovatelé křesťanské orientace, mezi něž lze zařadit Jana Zahradníčka či Václava Renče. První jmenovaný byl odsouzen ke třinácti rokům ve věznicí. Spolu s katolíky byli perzekuováni i spisovatelé ruralističtí jak František Křelina, tak i Josef Knap. Nesouhlasili také s tvorbou existencionalistů a surrealistů. Žánrem, který stál v popředí, se stal tzv. budovatelský román, který plnil schematickou funkci. Ne nadarmo Lehár (2008) označuje toto období jako Léta mrazu.

3.1 Grossmannův doslov

Jan Grossmann, literární historik a kritik, vystudoval srovnávací literaturu a estetiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Pracoval jako dramaturg a režisér na různých divadelních scénách. Zastával vedoucí pozici pražského Divadla Na Zábradlí, kde také divákům představil Kafkův *Proces* či Havlovo *Vyrozumění*. Svým zaměřením tíhnul k tvorbě Jiřího Ortena a Františka Halase, o které se blíže zajímal. Když po roce 1949 vyšel Weilův *Život s hvězdou* spolu s Grossmannovým doslovem, zavřel za sebou doslova dveře. Také nakladatelství ELK¹¹³, které dílo vydalo, bylo zakázáno. Již předtím se na sjezdu spisovatelů dostal do sporu ohledně dodržování zásad socialistického realismu. Od roku 1949 do roku 1958 mu byla zakázána publikační činnost. Za doslov k *Životu s hvězdou* byl Ivanem Skálou v článku *Rozhodný boj o realismus – přední úkol naší literatury* ostře kritizován.

To, co Ivan Skála románu vytýká, Jan Grossmann hodnotí za velmi přínosné. Příkladem je charakterová volba hlavního hrdiny, přičemž ve všednosti a neheroičnosti spatřuje sílu. Říká, že tento typ člověka bohatě vystihuje pocity člověka pronásledovaného válečným běsněním. Jeho pocity proto mohou vystihovat i další osudy. Oceňuje také formu, kdy Roubíčkovy představy jsou střídány zásahem vnějšího okolí. Tragédie tohoto člověka podle něj spočívá v tom, že Roubíček je donucen přijmout život takový, jaký mu byl určen. Vysoce hodnotí absurdnost, do které se Weilovi podařilo dílo povýšit. Srovnává jej s Kafkovým *Procesem* nebo *Zámekem*, což nepochybně popudilo Ivana Skálu a mnohé další.

¹¹³ Evropský literární klub bylo významné nakladatelství, knižní distribuce a kulturní spolek, první knižní klub u nás, který založil v Praze v roce 1935 nakladatel Bohumil Janda se svým bratrem Ladislavem Jandou a literárním kritikem a historikem Václavem Tillem a spisovatelem Emilem Vachkem. Klub byl zlikvidován komunisty v roce 1949. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Evropsk%C3%BD_liter%C3%A1rn%C3%AD_klub

3.2 Kritické pohledy období let 1948 – 1989

Když v roce 1949 vyšel Weilův román *Život s hvězdou*, kniha byla okamžitě podrobena ostré kritice. Jak říká Holý (1999), přispělo k tomu několik styčných bodů. Za jeden z nich je považováno vydání románu *Makanna – otec divů*, ve kterém poodhalil fungování Sovětského svazu, což bylo neodpuštělné. Po roce 1948 nově vzniklý Svaz československých spisovatelů¹¹⁴ sdružoval pouze ty spisovatele, kteří byli politicky vyhovující. Mnozí se nestali řádnými členy, např. František Halas, Jaroslav Seifert nebo Jan Zahradníček. Když proběhl první sjezd této nové organizace a byly formulovány základní body, Weilovo právě vydané dílo bylo v konfrontaci s právě stanovenými cíly. K vyloučení ze Svazu československých spisovatelů přispěla i Skálova negativní kritika.

Weilova obhajoba je zachycena v soukromé korespondenci s Ladislavem Štollem. Komentuje jak vyloučení ze Svazu československých spisovatelů, tak i nechtěné vydání *Dřevěné lžice*, což k tomu podle jeho vlastních slov dopomohlo. „*V době Mnichova jsem zakázal výslovně nakladatelství vydat tento román, ježto jsem si uvědomil, že by jeho účinek byl politicky škodlivý (Dřevěná lžice byl druhý díl Moskvy – hranice a byl s ní napsán současně.*“¹¹⁵ Přesto, že k tomu nedal svolení, román vyšel. Weil se tak snaží ospravedlnit a žádá Štolla, aby věc pokud možno prošetřil. Z toho vyplývá, že i dřívější spory přispěly k pozdější roztržce.

Ivan Skála v kritickém článku *Rozhodný boj o realismus – přední úkol naší literatury* po spisovatelích požaduje, aby plnili požadavky v duchu Gottwaldových slov. Zdůrazňuje, že je taktéž zapotřebí zastavit činnost těch, kteří tak nečiní. Za literární vzory považuje Drdovu *Němou barikádu* či *Sirénu* Marie Majerové, jelikož vynikají svojí realistickou tendencí. Dovolává se I. Sjezdu československých spisovatelů, který jasně vymezil, jakým směrem se má literatura ubírat. Podle něj Weilův *Život s hvězdou* do jasně vymezených kritérií nezapadá. Weilovu hlavnímu hrdinovi vyčítá slabošství, pasivitu a skepsi, což ve společnosti podněcuje nedůvěru v jeden druhého. „*Nacisté popravují stovky lidí, tisíce židů posílají transporty do plynových komor – a Weilův hrdina se zavrtává do spacího pytle se svým kocourem a*

¹¹⁴ Svaz československých spisovatelů (SČSS) vznikl spojením Syndikátu českých spisovatelů, jenž předtím absorboval většinu ostatních spisovatelských organizací, se Spolkem slovenských spisovatelů. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1629>

¹¹⁵ ŠTOLL, Ladislav. *Z kulturních zápasů: Vzpomínky - rozhovory - portréty - stati - korespondence*. Praha: Odeon, 1986.

vypravuje mu své milostné historky.“¹¹⁶ Nít suchá nezůstává ani na Janu Grossmannovi, který Weila svým doslovem hájil.

Mnozí na knihu reagovali pozitivně, ve Weilových myšlenkách i stylu psaní spatřovali hloubku i propracovanost. Arnošt Lustig, který se s Weilem poprvé seznámil na schůzce autorů Mladé fronty, hodnotí *Život s hvězdou* kladně. „Přečetl jsem *Život s hvězdou. Z odstupu jedno z nejvěrnějších, nejhlubších a nejpravdivějších svědectví o tom, co znamenalo za války být žid v úkrytu. Snad nejlepší knížka o českém podílu Šoa, zkázy. Skvost.*“¹¹⁷ Ke kritice, která dílo odsuzovala, se staví negativně. Považuje ji za nástroj ideologie, přičemž dekadenci, existencialismus a morbidní pesimismus podle svého názoru kniha zcela postrádá. Na druhou stranu uznává, že dle jejich měřítka skutečně nevyznívá pro komunisticky a nepředvídá šťastnou budoucnost. Hodnotu Weilova románu vyzdvihuje faktem, že jeho dílo bylo vydáno nakladatelstvím Penguin jak v Anglii, tak i ve Spojených státech.

Zahraniční recenze od Michika Kakutani vyšla v *The New York Times*, prestižních amerických novinách. Představuje v nich dílo *The Life with a Star*, jak zní název románu v anglickém jazyce. Podotýká, že vnitřní monolog Josefa Roubíčka by bylo možné dát do kontextu s hlavní postavou Řehoře Samsy Kafkovy *Proměny*. Vyzdvihuje také Philipa Rotha, kterému se podařilo vyzdvihnout svou předmluvou anglický překlad, a tím se kniha ve Spojených státech amerických dostala do širšího povědomí. Kikutani (1989) potvrzuje, v čem spočívá Weilova mistrnost a velikost. „*He never shows us the death camps, never even refers to the Nazis by name, but instead reveals to us the coming horror by simply documenting in a matter-of-fact manner the day-to-day changes that take place in the life of his narrator, Josef Roubicek, a former bank clerk in Prague.*“¹¹⁸ Český překlad by mohl znít takhle. Nikdy nám neukáže tábory smrti, nikdy dokonce neodkazuje k nacistům jmény. Místo toho nám odhaluje nadcházející hrůzu pomocí pouhého dokumentování všedních změn, které se odehrávají v životě Josefa Roubíčka. Bývalého pražského bankovního úředníka.

¹¹⁶ SKÁLA, Ivan. *Rozhodný boj o realismus - přední úkol naší literatury. Nový život: měsíčník pro soudobou literaturu*. 1949, (4), s. 68.

¹¹⁷ LUSTIG, Arnošt a MALIŠOVÁ, Markéta. *O spisovatelích*. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2010. s. 89.

¹¹⁸ KAKUTANI, Michiko. *Books of The Times; In Occupied Prague, a Life Of Diminishing Rewards* [online]. [cit. 2015-08-31]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1989/06/09/books/books-of-the-times-in-occupied-prague-a-life-of-diminishing-rewards.html>

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo analyzovat román *Život s hvězdou* v kontextu s autorovou biografií, což se v průběhu zpracovávání práce prokázalo jako velmi podstatné.

V první kapitole jsme se snažili důkladně popsat a pochopit život tohoto spisovatele na základě dobových materiálů. Cenným zdrojem informací byla kniha vzpomínek *Mrazilo – tálo* Jaroslavy Vondráčkové, která posloužila jako pramen pro důkladnější studium Weilova života z perspektivy pohledu jeho dlouholeté přítelkyně. Podařilo se jí poodhalit skutečnosti, které výrazně posloužily k pochopení Weilových záměrů. Kromě toho jsme charakterizovali další Weilova literární díla, která vznikala v průběhu jeho života. Snažili jsme se objasnit Weilovo působení v komunistické straně, z čehož vyplývalo jeho levicové zaměření v letech dvacátých a třicátých. S příchodem nacistického režimu jsme se zabývali Weilovým osobním přístupem k nové skutečnosti. V jeho životě jsme se pokusili identifikovat ty prvky, které se staly východiskem pro vznik románu *Život s hvězdou*. Židovská tematika se pro něj po druhé světové válce stala ústředním námětem, proto jsme se zaměřili i na toto období.

V druhé kapitole jsme se soustředili na samotnou interpretaci románu *Života s hvězdou*. Jsou zde diskutovány inspirační vlivy, které jsou dokumentovány na jednotlivých pasážích. Jak se později ukázalo, život Jiřího Weila a Josefa Roubíčka bylo zapotřebí nastudovat současně, protože spolu dosti souvisely. Je třeba znovu zdůraznit fakt, že Weil se psaní *Života s hvězdou* věnoval v době, kdy byl sám stíhán perzekucí a ilegální úkryt nacházel u svých známých a přátel. Je zřejmé, že tak důkladné a věrné zachycení pocitů žida štvaného nacistickou mašinerií pramení z Weilovy vlastní zkušenosti. V podkapitole první jsme se pokusili charakterizovat hlavního hrdinu. Na citacích z knihy jsme se snažili prokázat autobiografičnost vazby mezi spisovatelem a Josefem Roubíčkem. Mezi nosné kameny Roubíčkovy osobnosti jsme zařadili pasivitu, utrpení a degradaci, protože autenticky vystihují Roubíčkův osobní pocit a situaci, ve které se nacházel.

V kapitole třetí jsme se opírali o historický kontext doby po roce 1948, vysvětlili základní historické pilíře s důrazem na požadavky kladené literatuře. Uvedli jsme základní prvky socialistického realismu, abychom mohli následně vytyčit oblast, která tematicky nevyhovovala soudobým nárokům. V první podkapitole jsme objasnili, v čem podle Jana Grossmanna spočíval přínos ve Weilově *Životě s hvězdou*. Podkapitola druhá se zabývá různými kritickými stanovisky. Svoji pozornost jsme soustředili na Skálův negativní článek,

který vyšel v časopise *Nový život*. To, že kniha skýtá umělecký význam, jsme doložili na zahraniční recenzi.

V závěru práce se nachází přílohová část s několika fotografiemi.

Předložená bakalářská práce se snaží připomenout význam literární tvorby Jiřího Weila a upozornit na nadčasovost a mnohvrstevnatost jeho románu *Život s hvězdou*.

Použitá literatura a internetové zdroje

AŠKENAZY, Ludvík. *Vajičko*. Praha: Československý spisovatel, 1963. ISBN NEUVEDENO.

BEDNAŘIKOVÁ-PROCHÁZKOVÁ, Ivana a KALOUSOVÁ, Eva. *Reflexe dějin v poválečné literatuře českých Židů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3530-5.

BERGEROVÁ, Natalia. *Na křižovatce kultur: historie československých Židů*. Praha: Mladá fronta, 1992. ISBN 80-204-0305-1.

GROSSMAN, Jan. *Mezi literaturou a divadlem*. Praha: Torst, 2013. ISBN 978-80-7215-464-7.

JANOUŠEK, Pavel. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2057-4.

LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-963-8.

LUSTIG, Arnošt a MALIŠOVÁ, Markéta. *O spisovatelích*. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2010. ISBN 978-80-86911-28-1.

MACHALA, Lubomír. *Panorama české literatury: (Lit. dějiny od počátků do současnosti.)*. Olomouc: Rubico, 1994. ISBN 80-858-3904-0.

MENCLOVÁ, Věra a VANĚK, Václav. *Slovník českých spisovatelů*. Praha: Libri, 2005. ISBN 80-727-7179-5.

MIKULÁŠEK, Alexej, GLOSÍKOVÁ, Viera a SCHULZ, Antonín B. *Literatura s hvězdou Davidovou: slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*. Praha: Votobia, 2002. ISBN 80-722-0019-4.

PAVLÁT, Leo. *Českožidovští spisovatelé v literatuře 20. století*. Praha: Židovské muzeum, 2000. ISBN 80-856-0836-7.

SADEK, Vladimír. *Židé: dějiny a kultura*. Praha: Židovské muzeum, 2001. ISBN 80-856-0843-X.

SKÁLA, Ivan. Rozhodný boj o realismus - přední úkol naší literatury. *Nový život: měsíčník pro soudobou literaturu*. 1949, (4). ISSN 1805-5508.

ŠTOLL, Ladislav. *Z kulturních zápasů: Vzpomínky - rozhovory - portréty - stati - korespondence*. Praha: Odeon, 1986. ISBN NEUVEDENO.

UHLÍŘOVÁ, Marie a DOKOUPIL, Blahoslav. *Slovník českého románu 1945-1991: 150 děl poválečné české prózy*. Ostrava: Sfinga, 1992. ISBN 80-900-5789-6.

VONDRÁČKOVÁ, Jaroslava. *Mrazilo - tálo: (o Jiřím Weilovi)*. Torst, 2014. ISBN 978-80-7215-490-6.

WEIL, Jiří. *Na střeše je Mendelssohn*. Praha: Garamond, 2013. ISBN 978-80-7407-157-7.

WEIL, Jiří. *Život s hvězdou: Na střeše je Mendelssohn; Žalozpěv za 77 297 obětí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN 80-710-6326-6.

WEIL, Jiří. *Život s hvězdou*. Praha: Odeon, 1967. ISBN NEUVEDENO.

Deportační centrum na Radiotru [online]. [cit. 2015-08-26]. Dostupné z: <https://sfi.usc.edu/iwalk/deporta%C4%8Dn%C3%AD-centrum-na-radiotru>

Evropský literární klub [online]. [cit. 2015-09-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Evropsk%C3%BD_liter%C3%A1rn%C3%AD_klub

Ghetto bez zdi [online]. [cit. 2015-08-25]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/dejiny/konecne-reseni-zidovske-otazky/zide-v-ceskych-zemich-a-konecne-reseni-zidovske-otazky/ghetto-bez-zdi/>

Ghettoizace židovského obyvatelstva [online]. [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz/history/jew/general/general8>

AUTOR ČLÁNKU NEUVEDEN. Hromadné deportace do koncentračních a vyhlazovacích táborů [online]. [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz/history/jew/general/general11>

Josef Mengele měl na svědomí více než 400 tisíc lidských životů [online]. [cit. 2015-11-05]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/josef-mengele-mel-na-svedomi-vice-nez-400-tisic-lidskych-zivotu-pt7-/zpravy-svet.aspx?c=A100603_121921_In_zahranici_jv#utm_source=clanek.lidovky&utm_medium=t_ext&utm_campaign=a-souvisejici.clanky.clicks

Kdo neoznámí, bude zastřelen se svou rodinou, psaly LN před 70 lety: LIDOVÉ NOVINY [online]. [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <http://byznys.lidovky.cz/foto.aspx?r=ln-media>

Kobyliská střelnice - Národní kulturní památka [online]. [cit. 2015-08-26]. Dostupné z: <http://www.praha8.cz/Kobyliska-strelnice-Narodni-kulturni-pamatka.html>

Terezín [online]. [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/zdroje/dokumenty/terezin/>

Transporty na východ. *Holocaust a lidské chování. Naši nebo cizí? Židé v českém 20. století.* [online]. [cit. 2015-08-27]. Dostupné z: http://www.nasinebocizi.cz/wp-content/uploads/2014/02/5-07_Transporty_na_vychod.pdf

BARTUŠKOVÁ, Sylva. Aškenazy, Ludvík: Vajíčko [online]. [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1316>

BLÁHOVÁ, Kateřina. *Svaz československých spisovatelů: 1949 - 1969* [online]. [cit. 2015-08-30]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1629>

DOKOPIĽ, Blahoslav. *Nový život: 1949 - 1959* [online]. [cit. 2015-08-30]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=168>

DOKOUPIL, Blahoslav. *LUSTIG, Arnošt: Noc a naděje* [online]. [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1499>

HAASIS, Hellmut G. *Smrt v Praze. Atentát na Reinharda Heydricha.: 8. Nový teror. Druhá heydrichiáda.* [online]. [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/1207114-8-novy-teror-druha-heydrichiada.html>

HOLÝ, Jiří. *Komentář k Weilovým dílům Život s hvězdou, Žalozpěv za 77 297 obětí a Na střeše je Mendelssohn: I Prehistorie. Geneze metody v Moskvě-hranici* [online]. : 1-18 [cit. 2015-07-12]. Dostupné z: <http://cl.ff.cuni.cz/holokaust/wp-content/uploads/jiri-holy-komentar-k-weilovym-dilum.pdf>

HRUBEŠ, Jan a KRYL, Miroslav. *Ještě jednou Jiří Weil (O jeho životě a díle)* [online]. Ústí nad Labem: Oswald, 2003, (31): 18-40 [cit. 2015-07-11]. Dostupné z: <http://www.pamatnik-terezin.cz/cz/historie-sbirky-a-vyzkum/terezinske-listy>

JANÁČEK, Pavel. *Jiří Weil: Prozaik, překladatel a publicista.* [online]. [cit. 2015-07-13]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=902>

KAKUTANI, Michiko. *Books of The Times; In Occupied Prague, a Life Of Diminishing Rewards* [online]. [cit. 2015-08-31]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1989/06/09/books/books-of-the-times-in-occupied-prague-a-life-of-diminishing-rewards.html>

PODLEŠÁK, Jan. *Stříbrnou polnicí zpívejte píseň svobody: Život a dílo Jiřího Weila.* [online]. Ústí nad Labem: Oswald, 1999, (27): 73 - 84 [cit. 2015-07-11]. Dostupné z: <http://www.pamatnik-terezin.cz/cz/historie-sbirky-a-vyzkum/terezinske-listy>

SEEMANN, Richard. *Arizace židovského majetku v Protektorátě* [online]. [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/komentare/portal/_zprava/599312

Anotace

Jméno a příjmení:	Hana Polesová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Sladová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce	Reflexe válečné doby v poválečné židovské literatuře z pohledu románu Jiřího Weila Život s hvězdou
Název v angličtině	Reflexion of wartime in postwar Jewish literature from the perspective of the novel The Life with a Star written by Jiří Weil
Anotace práce:	Tato bakalářská práce se zaměřuje na román Život s hvězdou Jiřího Weila. Cílem je postihnout válečnou dobu z pohledu poválečné židovské literatury.
Klíčová slova:	Jiří Weil, Život s hvězdou, židé, pasivita, utrpení, degradace
Anotace práce v angličtině:	The bachelor thesis focuses on the novel the Life with a Star written by Jiří Weil. Its aim is to reflect the war period in postwar Jewish literature. It also deals with the life of this author.
Klíčová slova v angličtině:	Jiří Weil, Life with a Star, Jews, passivity, suffering, degradation
Rozsah práce:	51 s.
Jazyk práce:	čeština
Přílohy vázané k práci:	Obrázková příloha

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Jiří Weil s kocourem Nehýtkem

Příloha č. 2 – Jiří Weil v roce 1938

Příloha č. 3 - Fotografie svatby Jiřího Weila a Olgy Frenclové, 4. března 1942

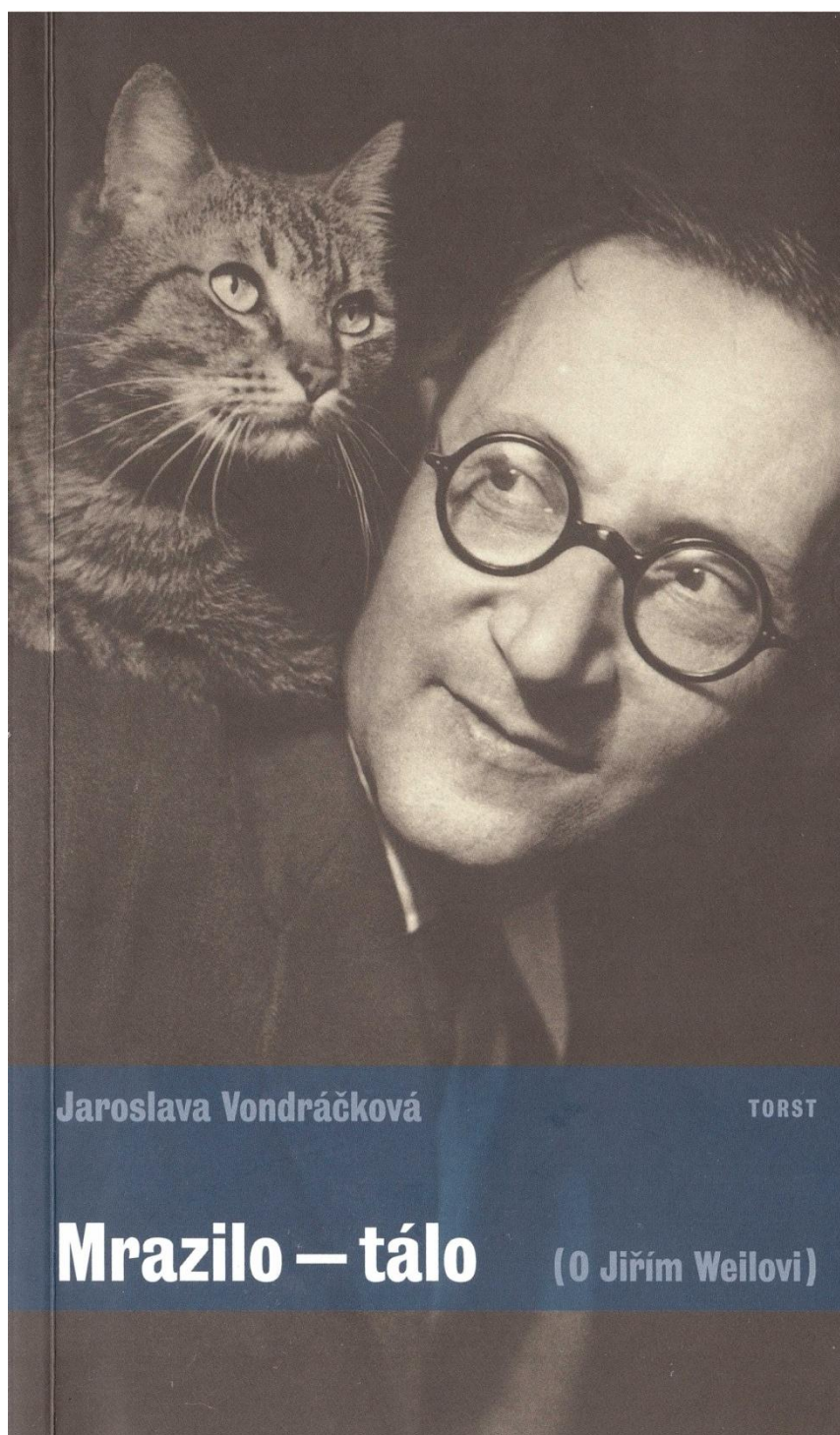
Příloha č. 4 - „Židům nepřístupno“ Dobová výloha bufetu, Praha 1940

Příloha č. 5 - Dětské kresby z Terezína – Liana Franklová (1931 – 1944)

Příloha č. 6 - Dětské kresby z Terezína – Helga Weisová

Příloha č. 7 - Náhrobek PhDr. Jiřího Weila na pražském Vinohradském hřbitově

Příloha č. 1

Jiří Weil s kocourem Nehýtkem

Dostupné z: VONDRÁČKOVÁ, Jaroslava. *Mrazilo - tálo: (o Jiřím Weilovi)*. Torst, 2014. ISBN 978-80-7215-490-6., s.

Příloha č. 2

Jiří Weil v roce 1938

Dostupné z: VONDRÁČKOVÁ, Jaroslava. *Mrazilo - tálo: (o Jiřím Weilovi)*. Torst, 2014. ISBN 978-80-7215-490-6., s. 139.

Příloha č. 3

Fotografie svatby Jiřího Weila a Olgy Frenclové, 4. března 1942

Dostupné z: VONDRÁČKOVÁ, Jaroslava. *Mrazilo - tálo: (o Jiřím Weilovi)*. Torst, 2014. ISBN 978-80-7215-490-6., s. 140.

Příloha č. 4

„Židům nepřístupno“ Dobová výloha bufetu, Praha 1940

Dostupné z: BERGEROVÁ, Natalia. *Na křižovatce kultur: historie československých Židů*. Praha: Mladá fronta, 1992. ISBN 80-204-0305-1. s. 177.

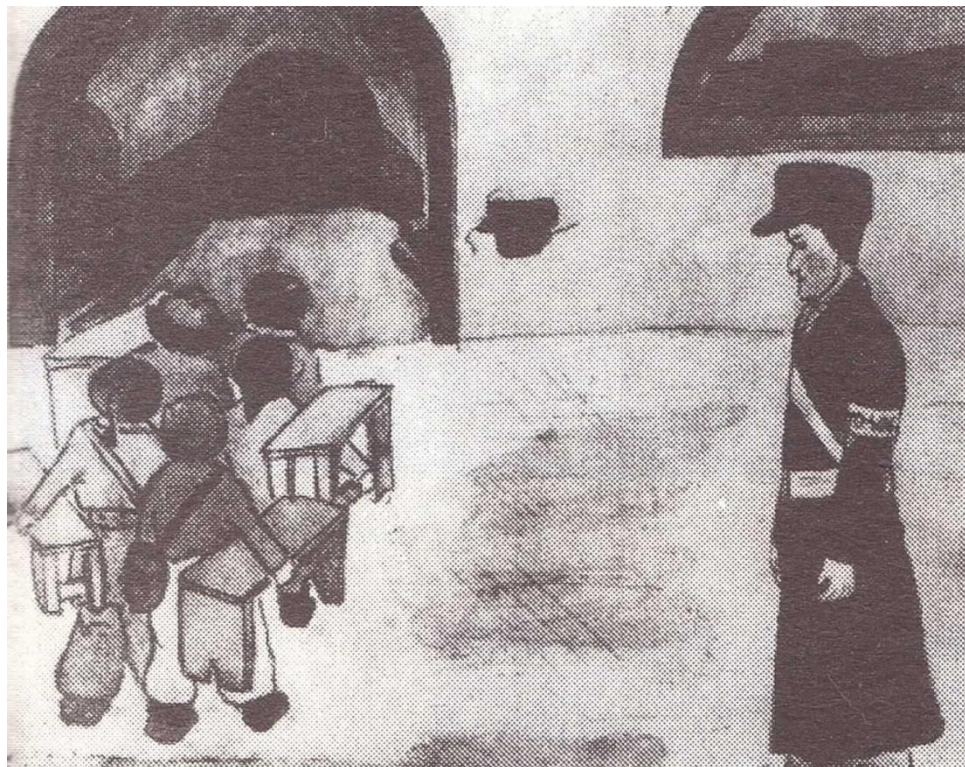
Příloha č. 5

Dětské kresby z Terezína – Liana Franklová (1931 – 1944)

Dostupné z: MIKULÁŠEK, Alexej, Viera GLOSÍKOVÁ a Antonín B SCHULZ. *Literatura s hvězdou Davidovou: slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*. Praha: Votobia, 2002. ISBN 80-722-0019-4., s. XIX.

Příloha č. 6

Dětské kresby z Terezína – Helga Weisová

Dostupné z: MIKULÁŠEK, Alexej, Viera GLOSÍKOVÁ a Antonín B SCHULZ. *Literatura s hvězdou Davidovou: slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*. Praha: Votobia, 2002. ISBN 80-722-0019-4., s. XIX.

Příloha č. 7

Náhrobek PhDr. Jiřího Weila na pražském Vinohradském hřbitově

Dostupné z: Vlastní archiv. Foceno dne 26. 8. 2015.